

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

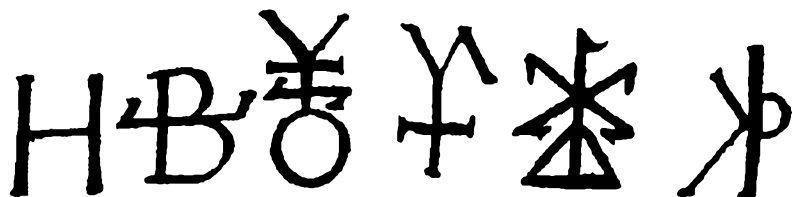
ÅRSSKRIFT 1997

**LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING**

ÅRSSKRIFT

1997

Eksempler på tiggermærker. Tiggermærkerne kunne også blot være en vandret eller lodret streg. Se artiklen side 67. Eksemplerne her er taget fra Journalen , marts 1996.

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

Lokalhistorisk Arkivs Årsskrift 1997

Udgivet af
Lokalhistorisk Forening for
Stubbekøbing kommune

Redaktion
Foreningens bestyrelse

Opsætning og layout
Ledende arkivar

ISSN 0109 - 2162

Indholdsfortegnelse

Forord	
<i>Karin Suhr Rasmussen</i>	6
Det første falsterske låne- og læsebibliotek	
<i>Gavebrev vedr. biblioteket i Sdr. Kirkeby</i>	7
Den falstringske havn	
<i>Bjørn Nielsen</i>	9
Gennemsejlingen af Falster	
<i>Bjørn Nielsen</i>	14
Erindringer fra min skoletid i Oure	
<i>Agnete Andersen</i>	18
Erindringer fra Dalbyegård 1960-61	
<i>Vibeke Ravn-Mortensen</i>	23
Hestehoved Batteri samt tabet af den danske orlogsflåde 1807 - 14	
<i>Jørgen Brøndegaard</i>	33
Den svenske pige	
<i>Vibeke Ravn-Mortensen</i>	41
Grønsund Færgevæsen	
<i>Frits V. Larsen</i>	45
Husene i Næsgård Nor og Grønsund	
<i>Frits V. Larsen</i>	49
Søborg Huse	
<i>Frits V. Larsen</i>	55
Den falske kapellan	
<i>Bende Fold Øgendah</i>	57

Stormfloden i 1872	
<i>Knud Hansen</i>	61
Beretning fra Emilie Olsen, Særslev	
<i>Emilie Olsen</i>	65
Kender du et tiggermærke	
<i>Jesper Hjermind</i>	67
Spredte træk fra Horbelev-Falkerslev kommunes sogneprotokoller 1892-95	
<i>Vibeke Ravn-Mortensen</i>	69
Lidt Motorcykelhistorie	
<i>Erik Nielsen</i>	75
Helene Hansen, Sdr. Alslev	
<i>Helene Strange</i>	81
Årsberetning for lokalhistorisk forening	
<i>Kristine Asser Hansen</i>	85
Årsberetning for lokalhistorisk arkiv	
<i>Karin Suhr Rasmussen</i>	87
Billeder fra arkivet	
<i>Hvor blev de af</i>	89
Register for årbøger 1993-1997	
<i>Fællesregister for de sidste 5 år</i>	99

Forord

Karin Suhr Rasmussen

Årsskriftet er i år - som tidligere år - en skønsom blanding af beretninger både fra Stubbekøbing by og fra landsognene.

Her er beretninger om færgevæsenet ved Grønsund, om Kongsnæs, om det første bibliotek, om stormfloden i 1872 - det er i år 125 år siden store dele af Falster blev oversvømmet -, og om den falske præst i Stubbekøbing. Erik Nielsen har skrevet om baggrunden for oprettelsen af Motorcykelmuseet, der i år har haft 20 års jubilæum, og desuden er der flere personlige beskrivelser af tiden, der måske ikke er så langt væk i årstal, og som mange nok vil nikke genkendende til, men som for andre vil være "i gamle dage".

Uanset om man hører til den ene eller anden kategori, er det interessant læsning, som man kan læse i et stræk eller sammen med de foregående årsskrifter bruge som opslagsbog, når der er noget, man ikke lige kan huske.

Bagest i bogen er et register for de sidste 5 års årsskrifter. Lignende registre findes i årsskrifterne for 1987 og 1992. Det er vores mål snarest at få udarbejdet et register for samtlige årsskrifter.

I lighed med de tidligere år er der også i år en billedkavalkade, og vi har i år valgt at bringe fotos af en del af de nedlagte købmandsbutikker, som lå strøet ud over hele kommunen, og som var en vigtig del af folks hverdag både i byen og på landet. Hvor blev de af? Dette spørgsmål bliver ikke besvaret, vi registrerer blot, hvordan det var engang.

God fornøjelse!

Det første falsterske låne- og læsebibliotek

Gavebrev vedr. bibliotek i Sdr. Kirkeby.

Ved et under 24de novbr. 1808 oprettet og under 20de jan. 1809 allernådigst confirmeret gavebrev har hr. E.J.Paludan, præst i Sønder Kirkeby og Sønder Alslev på Falster, overbevist om, at passende almueskrifter, udlånte iblandt bondestanden, bidrager meget til sand oplysnings fremme, skænket det af ham i ommeldte Sønder Kirkeby, under navn af: Det første Falsterske låne og læsebibliotek for almuen, oprettede lånebibliotek med dertil hørende reel til bedste for sine sognefolk, og med tiden, når bogsamlingen bliver større, tillige til afbenyttelse for omegnens beboere. Han har derhos forpligtet sig til, så længe han bliver dersteds, foruden et årligt bidrag af 6 til 10 Rdlr til bøgernes indkøb, at vedligeholde indretningen med bøgernes udlån og derover at holde nøjagtig bog, med ønske, at det, ifald han forflyttes eller ved døden afgår, må pålægges hans eftermænd i kaldet, at modtage bemeldte almuebibliotek osv, efter den optegnelse, som i protokollen findes, at lade, som hidtil, bogsamlingen forblive i præstegården, at påtage sig omsorgen for bøgernes udlevering, og i protokollen at indføre under lånerens navn, hvilken bog denne har modtaget, og hvad dag den blev afhentet, samt at påtage sig samme umag med bøgernes udlevering til nabosognenes beboere, dersom adgangen til boglån deraf efter nogle års forløb kan tilbydes disse.

For at orden kan vedligeholdes og bøgernes antal ej formindskes, skal præsterne i Sønder Kirkeby ved biskoppens visitatser, med deres øvrige embedsbøger, også forevise biblioteket og dets protokol for biskoppen, som deri antegner, i hvilken tilstand han har forefundet det hele. Årligen, straks efter Mikkelsdag, skal præsten offentligt bekendtgøre for sognefolkene, at enhver har frihed til at få bøger uden betaling

til gennemlæsning af denne bogsamling, på det vilkår, at levere bøgerne tilbage i uskadt stand, og i modsat fald at erstatte bogens pris, imod at beholde det beskadigede eksemplar. Ligeledes skal eftermændene i kaldet, ifald bogsamlingens opretter til andet sted forflyttes, modtage, hvad han til bibliotekets forøgelse og vedligeholdelse måtte ville bidrage, ligesom og de skrifter, Det kgl. Landhusholdningsselskab har lovet at skænke samme. Hvad udgifter der kunne forefalde, enten når en bog kunne behøve nyt bind, eller til fragt af en tilsendt bog, må, når de ej på anden måde kunne tilvejebringes, ved reparition på læserne indkræves af præsten; hvorimod bogsamlingens opretter selv vil, for sin levetid, afholde sådanne overordentlige omkostninger.

“Den falstringske havn”

Bjørn Nielsen

Bag Stubbekøbing mod syd har der ligget en gammel naturhavn, som blev brugt som ledingshavn i vikingetiden.

Formen på havnen er som kendt fra den litteratur, der er skrevet omkring byen. Byen lå på en tange ud i Grønsund, og der var en naturlig fjordhavn bag byen. Stedet hedder i dag Tyreholmen. Navnet stammer efter en naturlig holm midt i havnen, hvor bytyren gik på græs.

Billedet viser en del af området ved Tyreholmen

Tidligere kunne man stå og kikke på køerne og hestene, som græssede der, og når de løb gungrede det i hele Tyreholmen, men et sted ændrede lyden sig og dyrenes trampen blev fast, men efter de havde passeret en lille forhøjning, ca. 10-30 cm høj, kunne man igen høre denne hule gungren på engene. Det var her holmen havde ligget, mente man.

Efter fortællingerne gik havnen helt ind til det, der engang var postmesterens have. Det øverste stykke af Ringgårdstræde var den gamle havnegade. De arbejdere, der havde gravet byen tynd på grund af gas/kloakledningerne i byen, fortalte, at der engang blev fundet store tømmerrester bagest i præstehaven og i postmesterens ligeså - det må have været tæt på skellet ind mod Ringgården. Det er bemærkelsesværdigt, at fundet blev gjort lige ud for torvet mod syd, for havnen har næppe gået så langt ind. Det må også iagttages, at grunden, som Ringgården er bygget på, er en del af den gamle præstegårdshave (jvf. Registranten). Der blev fundet rester af havnen i 1947, da Kamp skulle bygge sit hus i Ringgårdstræde 12, hvor de stødte på en fortøjningspæl af egetræ. Pælen blev skåret af og resten befinder sig stadig under huset. Fundet er måske ikke registreret; det var jo ingen hemmelighed, at der havde været havn på stedet, men pælen kunne måske have givet os en tidsbestemmelse for havnens brug.

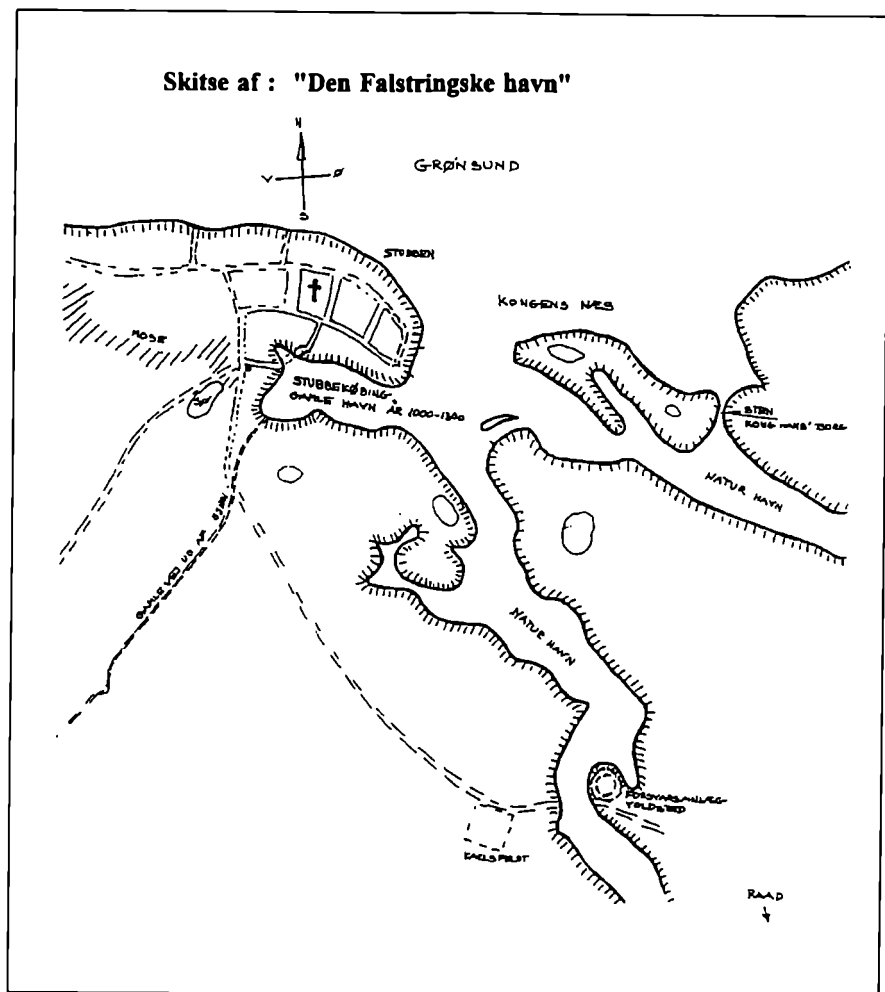
Arkæolog Anna-Elisabeth Jensen fra Falsters Minder har søgt efter de skriftlige oplysninger om fundene i Ringgårdstræde 12. Hun har ingen fundet, men mener, at hvis der er skrevet noget ned om fundet, ligger det måske i en besigtigelsesrapport inde i Nationalmuseet i deres topografiske arkiv.

Ringgårdstræde er den gamle havnegade, og den er sammen med Møllegade byens ældste. De udgjorde byens centrum, og handelspladsen var på skråningerne ned mod havnen i baghaverne af det nuværende Møllegade, Søndergade, Bagergade og Karlfeltsvej.

Da der i 1988 blev lagt nye fjernvarmeledninger igennem Ringgårdstræde, kunne man se en større koncentration af sten midt i gaden, ud for nr. 9B - 11; det kunne se ud som en gammel strandlinie. Der var klart fyldt over 1 m på i kultur-

lag, og jeg bemærkede, at der i bunden af udgravningen lå et ungt træ eller en pæl.

Det er let at følge den gamle havnegrænse, for man kan stadig se grænsen imellem eng og mark, og lavningerne træder tydeligt frem. På efterfølgende tegning/kort kan man få en fornemmelse af, hvordan havnen har ligget i forhold til byens placering i dag.

Tegningen viser den gamle naturhavn bag Stubben, som er omtalt i bl.a. Saxo's krønike, Kirken, Møllegade samt Ringgårdstræde, som tilsammen kendetegner byens centrale historie år 1000 - 1300 med havnen og havnepladsen som samlingssted og handelsplads. Et område der var naturligt samlingssted, fordi der her var læ for ikke mindst nordvestenvinden. Tegningen er en aftegning af en kvartermesteropmåling fra 1835.

Efter folkefortællingerne har der stået et slag i Stubbekøbing gl. havn, måske det, omtalt af Saxo, hvor Svend Tveskæg blev taget til fange. Det kan umuligt have gået så stille af som beskrevet.

Der var været flere angreb på Falster i vendertiden. I 1158 gik en vendisk flåde ind i Grønsund og nordfra hærgede venderne Falster, hvis indbyggere søgte tilflugt i voldstederne. Slaget er omtalt i Saxo's fortællinger. Flåden var samlet og blev overrasket i havnen. Der blev den efter sigende brændt af. Der er ikke fundet rester af afbrændte skibe endnu, men fundstedet til disse dukker måske op en dag, hvis resterne er bevaret.

Billedet viser Kongsnæsvigen ved indsejlingen til "Den falsterske havn"

Grønsund nævnes i de gamle sagaer, da Regnar Lodbrog med sine skibe, ved hjemkomsten fra kampen mod finnernes konge, i dette farvand mødte sin oprørske svigerfar, Espen. Han havde forlenet hans søn, Ubbe, til at stræbe efter kronen, mens kongen var på togt. Det kom til et slag i Grønsund. Espen blev fældet, og Regnar Lodbrog lod hans hoved hugge af og satte det op på sin høje skibsstavn til skræk og advarsel.

Stubbekøbing gl. havn - "Den falsterske havn" nævnes flere steder i sagaerne som en betydningsfuld havn for landet. I Peder Olufsens krønike nævnes bl.a. at Absalon efter at have tugtet nogle vendiske sørøvere, der havde overfaldet danske skibe ved Fynske kyst, under et påkommende uvejr søgte ind i den "Falsterske havn".

Vikingehavnen ved Stubbekøbing har dels fungeret som fiskerleje for de lokale fiskere, dels fungeret som handelsplads for Østersøområdet og som flådehavn i perioderne, hvor der var samling mod venderne.

Et sted, hvor det helt klart må være muligt at finde rester af havnepladsen og den daværende aktivitet, der må have været på stedet, må være i lavningen bag Møllegade, Bagergade og Søndergade ned mod Ringgårdstræde, samt i den bageste del af haverne ved Karlfeldsvej ned mod og under det gamle gasværk for enden af Ringgårdstræde.

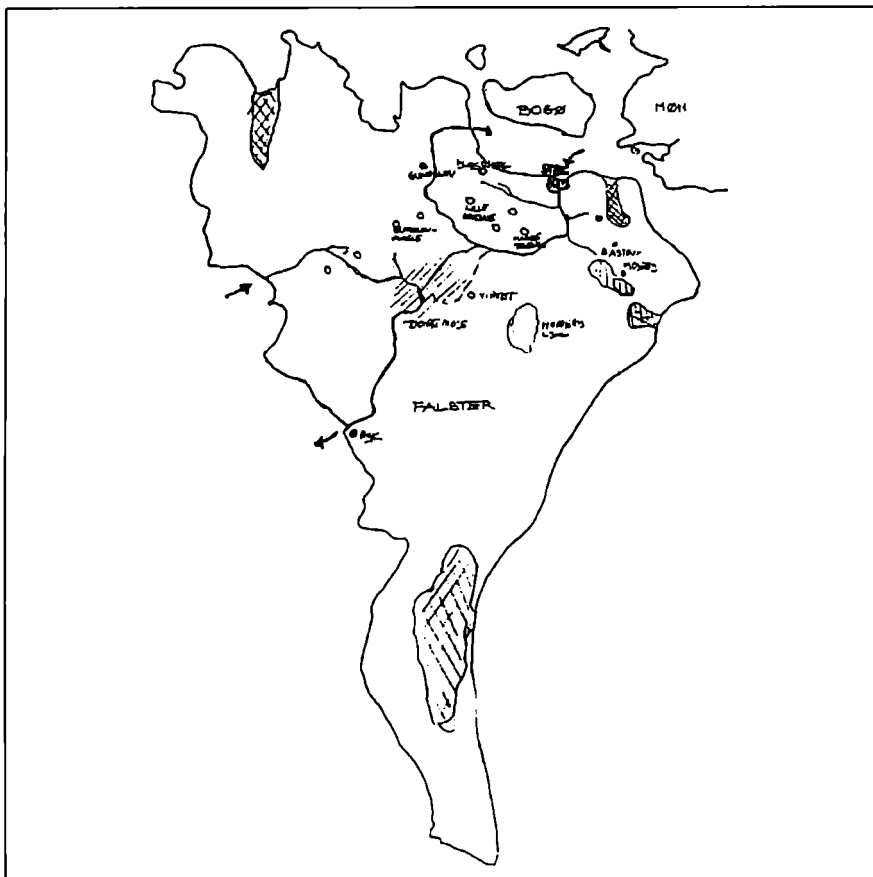
Det er indlysende klart, hvor stor betydning havnen har haft som samlingssted for flåden, før den tog ud eller vendte hjem fra Østersøen, og at forskellige konger gjorde brug af naturhavnen, er forståeligt og også berettiget nedskrevet i sagaerne.

Note: Uddrag fra hæftet: Folkefortællinger om Stubbekøbing af B. Nielsen

Gennemsejlingen af Falster

Bjørn Nielsen

Falster - Fialstær kommer af ordet fiælæ, fjæle, skjule. Ordet findes endnu i Chr. 5. danske lov 5, 16, 1: "ligge i skjul og røver nogen vejfarende mand og søger dermed fialster = fjælested, smuthul". Falster var delt ved den naturlige å-grænse i to herreder. Imellem disse har det været muligt at sejle eller pramme tværs over Falster.

En ræv har flere udgange, og efter folkehistorierne har det været muligt at sejle tværs igennem Falster fra Vikingehavnen igennem åsystemet, forbi Virket fæstningen (omtalt i Saxo som falstringernes Fælles Virke - måske fejloversat da fæle betyder skjule, ikke fælles) og komme ud via Tingsted å til Nykøbing. Fæstningen ligger på den høje bakke ved golfbanen lige ned til Virket sø og strækker sig ind i Hanenovskoven for at ende ud mod Borremosen. Hvis gennemsejlingen er foregået her, har datidens befolkning let kunnet komme dertil, samt spærre af for gennemsejling til og fra Stubbekøbing havn fra syd.

Tegning af Fribrodreaen med Vikingskibsværftet. Fra Skalk nr. 2, arg. 1981.

Det skulle også have været muligt at sejle ind gennem havnen forbi fundstedet ved Maglebrænde og komme ud ved Sortsø. Efter sigende skulle der ligge et voldsted eller forsvarsværk ikke langt fra åen ved Sortsø, og det er registreret af Nationalmuseet.

Jeg talte med Jan Skamby Madsen fra vikingeskibsmuseet i Roskilde om gennemsejlingshistorien; han syntes, at det var en interessant historie. Han gjorde opmærksom på et gam-

melt kort over Møn & Nordfalster fra 1690 - 1703, som hænger på Møns museum i Stege. Det sandsynliggjorde, at historien om besejlingen på tværs af Falster kunne være sand. På kortet kan man se, hvordan det har været muligt at følge dalslugterne - de uopdyrkede mosejorde. De er nu afvandede, tilgroede og eroderede.

Det er i dag svært at forestille sig, hvordan besejlingen af Falster har foregået. Hvis historien og kortet er sande, har det været muligt at pramme gods fra Stege Nor, gennem det nu udtørrede sydlige udløb fra noret til Letten, over Grønsund igennem Falster, over Guldborgsund og via Flintinge Å til Saksøbing med små både i næsten al lags vejr - tænk hvilken lokal handelsrute det har været på den tid. (Se side 2, 39 & 42 i hæftet)

Vandstanden/grundvandet:

Det er måske her på sin plads at forklare, hvordan det har været muligt at besejle Falsters midte, som jo ligger flere meter over daglig vandkote. Geologerne påstår, at vandstanden i år 1000 var 1 til 1,5 meter højere end i dag, og at vi i jernalderen havde et koldere og mere regnfuldt klima.

Der er en naturlig balance imellem regnintensiteten og den kontinuerlige afvanding af vores landskaber. Regnvandet bliver ledt som overfladevand til de lavest liggende steder, men der opsuges også en del vand, som føres ned til de øvre og nedre grundvandslag. De vandstandsende/-bremsende lag i undergrunden - kridt, blåler m.m. - fører vandet gennem lagene ud i åer og søer (de fungerer ligesom et stykke udlagt plastik). Selvom det i perioder er tørt vejr, er der vandtilførsel via grundvandet, som forsyner vores søer og åer med vand. Dette er grunden til den mulige sejllads fra kote 0,0 (normal vandstandskote) til kote 3,0 o.s.v.

Vi har i dag et landskab, der er opdyrket, med store arealer med lav eller i perioder slet ingen beplantning. Det siger sig

selv, at fordampningen og udtørringen af landskabet er meget større sådan, end hvis landskabet var som i år 1000, hvor det var anderledes dækket med spredte skovarealer. Spredte skovarealer giver skygge og holder på grund af den lavere fordampningsgrad på regnvandet. Sammen med det lidt koldere klima i jernalderen har det medvirket til at søerne og åsystemerne blev anderledes velforsynet med vand.

I hæftet "Folkefortællinger om Stubbekøbing" af B. Nielsen kan man læse mere om naturhavnens form, funktion og udvikling fra omkring år 1000 og derefter. Hæftet er baseret på folkefortællinger omkring Stubbekøbing og den tilhørende gamle ledingshavn fra vikingetiden. Arkæologiske fund, gamle kort, beskrivelser fra Saxo m.v., en kirke fra ca. år 1160 under hvis gulv der er fundet en brandtomt fra en tidligere kirke giver naturhavnen og byen på Nordfalster en berettiget plads i historiebøgerne som - en af Danmarks ældste byer.

Noto: Fra hæftet "Folkefortællinger fra Stubbekøbing" af Bjorn Nielsen

Erindringer fra min skoletid i Oure

Agnete Andersen

Oure skole var bygget omkring 1920 og var altså en “ny” skole i sammenligning med så mange andre landsbyskoler.

Det var en 2-klaset skole, hvor de 3 yngste årgange gik sammen tirsdag, torsdag og lørdag, og de 4 ældste årgange gik mandag, onsdag og fredag. Der var kun 1 lærer, han hed Rasmus Henriksen, og han underviste alle årgange i alt, hvad skolen skulle lære os.

I denne skole startede jeg min skolegang til april 1933, da jeg var 7 år. Jeg havde fået en ny rygsæk, et penaltus med blyant og viskelæder og sammen med “Myrebogen”, som ABC’en hed, var det, sammen med madpakken, hvad jeg havde med. En skrivebog kunne jeg købe i skolen, så vidt jeg husker, kostede den 12 øre. Vi skulle selv betale bøger og andre ting, vi skulle bruge; men efter nogle år blev det dog til, at vi fik udleveret bøger o.l.

Bogstaverne havde jeg lært i forvejen, ligesom de fleste af de andre nybegyndere, så vi kunne straks begynde at stave os igennem de første små stykker i ABC’en. Vi blev hørt en ad gangen og fik så et stykke for til næste gang, bagefter skrev vi tal og bogstaver, og den første dag fik vi fri til middag. Vi mødte kl. 8 om morgenen og fik fri kl. 14, om vinteren mødte vi dog først kl. 8.30 og fik så ½ time senere fri. Da vi kom i “store klasse” mødte vi kl. 7 om morgenen til en times gymnastik ude på legepladsen. Der var bom og nogle ribber, og i et redskabsrum var der en buk og nogle springstøtter samt sjippetov og store bolde til kurvebold, men en gymnastiksal var det ikke blevet til. Om vinteren havde vi lidt gymnastik i skolestuen en gang om ugen.

Når vi blev færdige med ABC'en, fik vi en anden lille læsebog, hvor vi stadig fik et stykke for til næste gang, det var individuelt hvor meget, det var ikke alle, der var lige gode til at læse. Der var 3 små læsebøger, vi skulle igennem, derefter havde vi ikke mere læsning for hjemme, men så var der jo i mellemtiden kommet andre lektier til; fra starten af andet år havde vi bibelhistorie for, og salmevers, og fra tredje år også danmarkshistorie, naturhistorie, geografi og katekismus, hjemmeregning og tabel.

En almindelig skoledag startede med morgensang. Det var en salme, som f.eks. "Nu titte til hinanden", "I østen stiger solen op", Morgenstund har guld i mund", "Op al den ting" o.s.v. Derefter bad vi "Fadervor" og så havde vi bibelhistorie, salmevers og katekismus. Vi blev hørt i det, vi havde for, 1 for 1, undtagen bibelhistorie, der var vi hold på 3-4 stykker. Næste time var der læsning, i lille klasse det vi havde haft for og læst på hjemme, og i store klasse havde vi 5-6 læsebøger, som vi skiftede med. Alle læste efter tur et stykke højt, det var bestemt ikke nogen nydelse at høre på, vi skulle følge med i bogen, så vi hele tiden kunne fortsætte, så der var ikke noget med at sidde og falde hen. Det var de samme bøger i alle 4 år, vi startede forfra, når vi var igennem dem, det var kun første gang, de var spændende. Bag i nogle af bøgerne var der noget, der hed skriftlæsning, det var skrevet med gotiske bogstaver i håndskrift. Der var vi kommet på arbejde, det var de besynderligste ting, der kom ud af det; jeg husker et stykke der hed "Maven og Lemmerne", det blev til "Maren og Lammene" (med lidt humoristisk hjælp af læreren).

Så kom en regnetime, hvor vi hver især havde en regnebog, hvor vi regnede i det tempo, vi hver især kunne klare, læreren gik rundt og hjalp efter tur. Vi startede med at skrive tal og lægge 2 og 2 sammen, trække fra, gange og dividere i den første bog. Den næste bog indeholdt også disse ting bare med

større tal og også detteher med “når 2 mand graver en grøft-- hvor længe er 4 mand så om at grave ---?”, tredje bog var “brøkbogen”, der var en del, der ikke nåede længere end til den. Den næste var, hvad jeg nu nærmest vil kalde matematikbogen; men det ord kendte vi ikke, den indeholdt ligninger X og Y og beregninger af cirkler, kegler, pyramider, flademål, kvadratrod, kubikrod o.s.v.

Skrivetimen lige før middag var i lille klasse delt sådan, at de mindste skrev bogstaver efter en forskrift, læreren havde skrevet med kridt på den store tavle, 1 bogstav ad gangen, 2. årgang havde en bog, de skrev af efter, og 3. årgang fik lov at læse et stykke igennem et par gange, før bogen blev lukket, og stykket blev skrevet som diktat. Store klasse var også delt i hold, men ikke så meget efter alder, som efter evner, også her skrev hvert hold forskelligt, således at nogen skrev diktat, andre genfortælling, referatstil, eller nogen opgaver, der gik ud på at indsætte manglende ord i tekster i en opgavebog. Der var også noget, der hed sproglære, nu til dags tror jeg, det kaldes grammatik, men så fine ord kendte vi ikke. En gang om ugen havde vi noget, der hed skønskrift, i særlige skrivehæfter med forskrift, vi så skulle efterligne efter bedste evne.

Timerne efter middag blev brugt til de ting, vi kun havde en gang om ugen, danmarkshistorie, geografi, hovedregning, sang og naturhistorie, der om vinteren var zoologi og om sommeren botanik. Til det skulle vi samle blomster, altså vilde planter og tage med i skole, hvor vi så fik at vide, hvad de hed, hvilken familie de hørte til, hvor de groede o.s.v. Det var vi glade for, der var kappestrid om at finde så mange forskellige som muligt. 1 gang om ugen læste læreren et kapitel i en bog for os, og vi kunne låne bøger med hjem, dog kun 1 om ugen, kun til jul måtte vi få 2. Der var 250 bøger ialt at vælge imellem, der blev købt lidt nye hvert år, og de mest lasede blev kasseret.

Skolen var jo også andet end timer, der var jo frikvartererne, hvor vi legede forskellige lege som f.eks. "Holdfanger", "Ståfri", "Rundbold", "Der kommer en mand fra det røde hav", "Kom hjem alle mine kyllinger" o.s.v. I middagsfrikvarteret gik de af os, der ikke havde så langt, hjem, og måske var der nogen, der skulle til købmanden og købe slik for 5 eller 10 øre. Når vi havde fødselsdag, skulle vi jo helst give noget, og man fik mange bolsjer for 10 øre. Der blev også læst historie, hvis der var en, der havde fødselsdag.

En gang om året havde vi "Eksamen", så kom præsten og 2 medlemmer af skolekommissionen og hørte på, hvad vi havde lært, og så på de skriftlige opgaver, som store klasses elever havde lavet. Den dag havde vi vort fineste tøj på, og vi havde været til barberen for at blive klippet og krøllet, så der var lagt op til det helt store. Når det var overstået, vandrede vi i samlet flok til købmanden for at købe slik for den 25 øre, vi havde fået i dagens anledning. Man kunne få meget slik for 25 øre, men det var også kun den ene gang om året, vi havde så mange penge at bruge.

Så var der jo "Udflugten". Hver sommer var vi på en tur til en eller anden by, vi var i Ringsted, Sorø, København og Roskilde, husker jeg. Vi rejste med toget, der var reserveret kupeer til os, kan jeg huske, og vi havde fået en ny sommerhat til lejligheden, og måske også en ny sommerkjole, det var en stor dag.

Hvordan var vi klædt på, når vi gik i skole? Ja, pigerne havde kjole og måske forklæde på, lange strømper om vinteren holdt oppe af strømpebånd af elastik, der sad fast i livstykket, strømperne nåede ikke ret langt op på lårene, så der var "et stykke med bart", som man frøs bravt på, der var jo ikke noget med lange bukser til piger. Drengene havde korte bukser om sommeren og lange bukser eller pludderbukser om vinteren og sportsstrømper. Fodtøjet var gummistøvler om vinteren, og for det meste lærredssko om sommeren, hvide til

pigerne, de skulle "hvidtes" hver dag med kridt rørt ud i vand, drengenes var gerne grå, så de slap lettere fra det.

Ferie havde vi også, men sommerferien hed høstferie, og det afhang af høsten, hvornår vi fik den, efterårsferien hed roeferie, så det var underforstået, hvad de ferier skulle bruges til. Juleferie, påskeferie og pinseferie var dog som nu, når tiden var der.

Der var jo ikke noget, der hed håndarbejde i skolen, men i Vejringe var der en "Syskole", som pigerne kunne gå i de dage, de ikke var i skole, dog kun 2 dage om ugen. Det kostede 1 krone om måneden, og pigerne lærte mange ting der. De skulle selv have materialer med, men der var en lille butik overfor syskolen, hvor man kunne købe materialer - stof, garn, strikkepinde o.s.v. En gang om året var der "Udstilling" af de fremstillede ting, her blev det bedømt til "1. præmie" eller "2. præmie", jeg nåede aldrig at få mere end 2. præmie. Drengene kunne gå i Snitskole, også i Vejringe, der lavede de det, der nu hedder sløjd. Begge disse skoler var oprettet og blev støttet af "Det Classenske Fideikommis" og Næsgård gav hvert år en tyrekalv til bortlodning ved udstillingen. Næsgård havde en fin kvægbesætning, og kalven var beregnet til avl, hver gård af en nogenlunde størrelse havde selv tyr til at betjene køerne på gården, alle gårde havde køer.

Note: Agnete Andersen blev født i 1925 som sine forældres første barn. Hendes forældre kom begge fra Mon, men købte gården i Oure, da de blev gift i 1924.

Erindringer fra Dalbyegård 1960-61

Vibeke Ravn-Mortensen

En sommerdag i 1960 kørte min daværende forlovede mig til Dalbyegård ved Stubbekøbing. Han var næsten lige så nervøs som jeg selv.

Jeg skulle søge plads som husholdningselev hos godsejer Thorsen. Forinden havde jeg været på turnè forskellige steder, ingen tiltalte mig. Enten var fruen for arrogant, for smålig med lønnen, eller andet. Men Dalbyegård var noget helt specielt.

Min svigerfar sagde til mig, inden vi tog afsted den sommerdag: "hvis du kan holde ud at være der i et halvt år, så tager jeg min hat af for dig!" Da jeg udbad mig nærmere oplysninger om denne lidet flatterende melding, sagde han blot: "Gamle Thorsen er kendt for at være noget brysk".

Med et bævende hjerte bankede jeg da på hoveddøren, og ventede mig allehånde rædsler. En statelig, smilende frue tog imod mig. Fru Helle Thorsen bad mig indenfor, og inden længe havde jeg truffet min beslutning: her ville jeg gerne tilbringe et halvt år.

Den varme og humor, der strømmede mig i møde fra den dejlige fru Helle Thorsen, kunne jeg ikke stå for.

Jeg lagde kortene på bordet for fru Thorsen med det samme. "Jeg har aldrig lært noget som helst husvæsen", sagde jeg til hende. "Som en forkælet enedatter, opvokset hos min far i Assens, var der ingen, der stillede krav til mig på nogen måde. Jeg er helt på bar bund. Og nu skal jeg giftes med en skovrider og føre stor husholdning - hjælp - hvad gør man dog". "Ork", sagde fru Thorsen grinende, "jeg skal nok få lært Dem noget, Strøyberg. De skal ikke rejse herfra mig uden kendskab til husvæsen, det forsikrer jeg Dem for".

Vi fik aftalt fæstetid og løn: 125 kr. mdl. + kost og logi. Jeg tjente da 725 kr. som lægesekretær på Rigshospitalet, men betænkte mig ikke af den grund på at tage pladsen.

Min svigerfar rystede på hovedet, da vi kom hjem. "Det klarer du aldrig", sagde han. Men jeg vidste med mig selv, at det ville blive et godt halvt år, og jeg satte mig for, bare for at se ham tage hatten af for mig, at gennemføre, uanset hvad der måtte komme.

Den 1. november 1960 tiltrådte jeg så min plads på Dalbyegård. Fru Thorsen tog mig bogstaveligt ved hånden og lærte mig alt fra bunden. Selv at skrælle en kartoffel var et nyt mysterium for mig. Som hjælp havde hun udfærdiget en plan, hvorefter jeg skulle holde køkkenregionerne, spisekammer, anretterværelse og div. smårum i orden. "Køkkengulvet fejes eller vaskes, når det tiltrænges" stod der bl.a. Men jeg havde opfattet "tiltrænges" på min egen måde, så da der var gået en uges tid med krummer o.a. på gulvet, rakte fru Thorsen mig stille og venligt kost og fejeblad. Så fint kan man også give en "ordre".

ARBEJDSPLAN

Kl. 6.45	Møde
Kl. 7.00	Kalde på Beth
Kl. 9.00	Morgenbord
Kl. 12.00	Frokost
KL. 15.00	The
Kl. 18.30	Middag

Straks om Morgenen sætte Vand over.
Dække Bord i Køkkenet til Havregryn
Smøre Skolemad til Beth og Jens Christian.
Ordne Spisestue - feje Gulv - støve af - dække Morgenbord.

Støvsuge tæppe når det tiltrænges.

Ordne Anretterværelse - feje gulv - støve af.

Feje i Spisekammer

Ordne Bad & Strygestue.

Efterse Købeskab.

Kl. 9: Morgenkaffe

Om Formiddagen: Vaske op, det eventuelle Ekstraarbejde samt ordne Middagen til (Skrælle Kartofler, grønsager o.s.v.)

Kl. 12: Frokost - i det daglige smurt Smørebrød - vaske op, ordne Elektrisk Komfur, tørre stort Komfur af, tørre Borde af, ordne Vask, feje Gulv i Køkken & Køkkengang. Gulv vaskes, når det tiltrænges.

Kl. 15: The

Kl. 18.30: Middag

Ekstraarbejde:

Mandag: Kummen i Badeværelse, vaske Gulv i dette samt Strygestue.

Tirsdag: Vaske Gulv i Spisestue & Anretterværelse.

Onsdag: Afise Isskab, sæbe det af, vaske Gulv i Spisekammeret

Torsdag: Ekstrarent i Køkkenet.

Fredag: Bage

Lørdag: Forberede til om Søndagen.

I huset var foruden godsejerparret en voksen datter, der gik i gymnasiet i Nykøbing F. Frk. Beth skulle vækkes hver morgen, og der skulle smøres madpakke til hende. Meget besynderligt, da hun altid var på kur og som de fleste teenagere mente sig for tyk, ganske uberettiget. Det første hun gjorde, når hun træt kom hjem om eftermiddagen, var da også at smutte en tur i køkkenet for at se efter noget spiseligt.

Kl. 9 anrettedes frokost til godsejeren, der var oppe kl. 7 hver morgen på slaget. Jeg nød den særlige nåde at spise med i spisestuen ved måltiderne, i modsætning til stuepigen,

der måtte indtage sine måltider i køkkenet. Det var mig noget ubehageligt med den landlige hakkeorden, som var mig så fremmed. Fru Thorsen var en dejlig dame, altid med godt humør. Husets andet barn var den lille Jens Christian, der lige var begyndt at gå i skole i Maglebrænde. Godsejerparrets kærligste øjsten, jeg syntes i starten, han var ret forkælet og irriterende, men vi blev fine venner. Mig kaldte han for "kokkekællingen" og beordrede mig til at hjælpe med skolelektierne. "Stav nu, kokkekælling", sagde han. Som tak sladrede han til sin far, Erik Thorsen, da jeg, igen uvidende om de gældende regler, tog jagthunden Jill med op i mit værelse. Det knuste mit hjerte, at se den lænket ude i gården. "Jill sover oppe i Strøybergs seng", sagde han så rammende til godsejeren. Jeg fik en ordentlig røffel, hvilket jo var helt O.K. Men jeg stak den af og til et par godbidder fra køkkenet, når ingen så det.

Køkkenet på Dalbye var stort og velholdt, som et rigtigt herskabskøkken på landet. Belligende mod syd mod gårdspladsen, strakte køkkenet sig næsten i 1/4 af husets længde. For den ene ende stod det store brændekomfur, som kun blev brugt ved større middagsselskaber. Ellers var der køkkenborde langs vinduet mod syd, klinker på gulvet, det var hårdt for fødderne, og skidtet sås jo nemt på det! Elkomfur og ovn, samt et bord til allehånde beskæftigelser. Ved siden af var strygestue, spisekammer med stort køleskab, kælder, baderum og anretterværelse.

Den daglige rutine lå helt fast. Møde kl. 06.45, vække frøkenen, tilberedning af frokost kl. 9, en let frokost kl. 12.00, forberedelse af middag til aftenen. Og så ekstra rengøring. Alt var grundigt tilrettelagt, stuepigen tog sig af stuer, hall og øvrige, jeg af køkken og de omtalte rum samt madlavning og div. Fruen deltog altid selv i arbejdet og intet var for besværligt eller "kedeligt" for hende, at skure en kældertappe

eller mase med storvasken var hende ligeså naturligt som at pleje sit ydre og passe sin familie og store omgangskreds.

Der var ingen tvivl om, hvem der var herskabet. Hver kendte sin plads, men der var altid rum og tid til et lille grin og en sjov historie. Og da vi begge var fynboer, var vores kemi også i den retning fremragende.

Om efteråret kom så jagterne med al den festivitas og ekstra arbejde med overnattende gæster og stor middag.

Forberedelserne skete i god tid. Kogekonen (husker ikke navnet) kom til samtale, der blev skrevet lister, stuepigen fik besked på at ordne gæsteværelserne, hvor der altid skulle stå danskvand og en lille skål frugt. En skik jeg selv tog til mig senere. Om morgenen på jagtdagen var godsejeren nervøs som alle jagtværter: Er der nu vildt nok, går klapperkæden, som den skal osv. Fruen derimod var der intet særligt at mærke på, hun var altid glad og venlig. Gustav Graae, der var småskovrider, kom med sin hjertelige latter, der kunne høres viden om, og blæste i jagthornet. Godsejeren afgav sin parole og instrukser for dagens program, og så blev der ellers travlhed i køkken og stuer. Fru Thorsen lagde sig på knæ ved det store komfur med en avis i hånden. "Se, Strøyberg, nu er det jo et halvt år siden, der sidst har været ild i komfuret, jeg propper en avis ind i lemmen her, så lunes skorstenen og der kommer hurtigere træk i komfuret. Men husk - hvis De kommer til at bo i et stråtækket hus, må De ALDRIG gøre sådan, det er yderst brandfarligt". Og det var lige, hvad jeg kom til - at bo i en 150 år gammel skovridergård med stråtag; men det er jo en helt anden historie. Og fruens ord glemte jeg ikke.

Da der skulle dækkes bord til jagtmiddagen om aftenen, lærte fru Helle mig at dække et smukt bord. Snehvide rene duge, hvor kanterne skulle ligge punktligt lige, det nypudsede

sølvstøj og vinglas i række. Store hvide stofservietter blev sat op i fine dekorationer, og stole sat på snorlige rækker.

I køkkenet regerede kogekonen som en feltherre. Middagen bestod af grillede lammehoveder - noget jeg ikke syntes var et specielt delikat syn, vol-au-vent med brislinger og champignons, stegte ænder med tilbehør og en dessert. Mit arbejde bestod i at lære, og ellers gå "feltherreinden" til hånde med oprydning og diverse.

Om eftermiddagen var der så vildtparade ude på gårdspladsen. Det havde jeg aldrig set før, og det var ikke min livret at se de stakkels døde dyr ligge der med blod og brystne øjne. Fru Thorsen sagde til mig: "Det kommer De skam til at vænne Dem til, lille Strøyberg", hvad hun jo havde så inderligt ret i. Godsejeren takkede for jagtens gode forløb, der var skudt en del fasaner og nogle stykker råvildt samt en masse harer. Skovrideren blæste jagt-forbi på sit horn, som en sidste æres-tilkendegivelse for det nedlagte vildt. Jill blev igen sat i sin lænke.

Der blev så serveret the og drinks i stuerne, og de overnattende gæster trak sig så tilbage til et bad og et lille hvil. Kl. ca. 19 mødte så de smokingklædte jægere til middag. Ca. 18-20 stykker i alt, fru en i lang kjole som det eneste kvindelige islæt i selskabet. Stemningen var munter og talerne talrige. Alt gik som smurt, hvad det jo i høj grad også var. Senere på aftenen blev jeg kaldt ind i stuen. Forfjamsket som jeg var, glemte jeg at tage mit fedtede forklæde af. En af gæsterne ville gerne have nogle oplysninger om Nyborgs pigekostskole, hvor jeg havde gået 3 år i gymnasiet. Jeg tror ikke den pågældende gæst fik nogen særligt kvalificeret respons.

Stuepigen og jeg havde værelser ved siden af hinanden på 1. sal. Et par dejlige lyse værelser. Men hun var forlovet og havde af og til besøg på sit værelse, selv om det var strengt

forbudt. Og - der var kun en lille tynd væg imellem vore værelser. Kommentarer er vel overflødige.

En gang om ugen kom fru Mortensen og hjalp til med ekstrarengøring, pudsning af messingtøj og sølvtøj og andet. Jeg husker ikke hendes fornavn, men jeg mener, hendes mand var ansat på godset til hjælp i landbruget. Hun var en bramfri type, der sagde tingene lige ud, og hun var altid efter stuepigen, som hun mente førte et skørlevned med mandfolk på værelset. De småvrissede lidt ad hinanden, men stuepigen lod sig nu ikke gå på af den slags "du er bare misundelig" svarede hun igen. Fru Mortensen hjalp også til ved roeoptagning, der dengang var med håndkraft - og ved ekstrarbejder i hovedbygningen, som f.eks. den store hovedrengøring, hvor alt blev endeventd og rengjort. Alle var i sving, og godsejeren gik brummende og irriteret som alle mandfolk under denne seance, enten ind på sit kontor, der lå ved siden af køkkenet, eller ud i sin bedrift. Der var mønsterværdig orden ude som inde, det prægtige par tog deres opgaver alvorligt og med stor ansvarsfølelse, både overfor folk som for fæ.

En gang havde jeg fået en frygtelig tandpine, fruén gav mig smertestillende tabletter, men da det stadig blev værre, beordrede hun mig til at klæde om, og "husk at tage rent undertøj på, man ved aldrig, om man kommer ud for en ulykke, og så gælder det om at være ren udvendig som indvendig" sagde hun. Så kørte hun mig til tandlægen i Nykøbing, og uden frygt for den væmmelige tang satte jeg mig i stolen og var snart befriet for smerter - og tand! Helle Thorsens uddannelse som sygeplejerske fornægtede sig heller ikke i denne situation.

Den daglige husholdning var som de fleste, ganske almindelig og uden dikke-darer. Morgenmaden kl. 9 bestod af pålæg og ost og blødkogte æg. Frokosten kl. 12 var almindelig smurt smørrebrød, og middagen var som regel ganske al-

mindelig, men veltillavet mad. Meget pålæg blev selv fremstillet, dog ikke af hjemmeavlet kød, men slagterens. Fruen havde en dejlig opskrift på spegepølse, som hun havde fået af en tidligere forvalterkone. Denne opskrift har jeg selv brugt i mange år, og fået meget ros for. Der var ingen småligheder m.h.t. at få opskrifterne af fru, som man senere i livet har oplevet. Farsen blev stoppet i hestetarme, der revnede ustandseligt. Det var noget af en festdag, når de friskrøgede pølser kom fra "rygemanden"; der bredte sig en herlig duft i huset og det var spændende at tage den første bid af den hjemmelavede.

Til jul blev der som regel lavet alt pålæg og medisterpølse, som fruens mangeårige veninde, frk. Øgård, havde en særlig forkærlighed for. Det var et "must", at frk. Øgård var på Dalbye ved de fleste højtider. Kagerne til Theen var altid hjemmebagte, een dag om ugen stod bagningen på programmet, især ingefærsmåkager smagte dejligt til theen.

Om eftermiddagen havde vi fri et par timer, så snart opvask og oprydning fra frokosten var i orden. Enten gik jeg ture i den smukke omegn, eller cyklede til Stubbekøbing for at hente bøger i en læsekreds, der var dengang. Man kunne låne boghandler Rasmussens nye bøger mod at sende disse videre efter et par uger. På denne måde gik mange fritimer. Hvis man ikke havde andet at bestille, stod der bestandig en stor kurv med hasselnødder, der skulle pilles. Hver anden weekend havde vi fri fra lørdag middag til søndag aften. Mange fri-weekender gik med at tage til hovedstaden til min elskede, der dengang var ansat i statskovdirektoratet, eller hos svigerfar i Særslev. For at komme til København tog jeg bussen til Stubbekøbing, videre med bus til Nr. Alslev, men når jeg kom tilbage søndag aften, var bussen jo gået, og jeg måtte af min sparsomme løn tage en taxa til Dalbye, hvilket fru Thorsen syntes var ganske uhørt, at en husholdningslev

tog taxa, men kærligheden er jo det største af alt, og jeg ville jo gerne være sammen med min elskede.

En eftermiddag kom et par unge Næsgårds-elever til kaffe. Den ene var Fynbo, Stougård, og han brokkede sig slemt over taxa-priserne på sit klingende fynske mål. Hver gang fru Thorsen og jeg talte om taxa-priser, kom vi til at grine - så mine extravagante ture til København blev tilgivet!

En vinter gik jeg til fransk hos daværende pastor Lilleøres kone i Horbelev præstegård. Foruden mig var også Tove Skov Jensen, Horbelev, og en dame, som jeg desværre ikke husker navnet på mere. Vi 4 mødtes i den hyggelige præstegård. En aften jeg var cyklet fra Dalbye til Horbelev og åbnede mit stilehæfte ved bordet i præstegården, fik jeg, og damerne med, et chok - og et godt grin. Udenpå havde Jens Christian skrevet nogle meget lidet passende ord, der bestemt ikke hørte sig til i en gejstlig spisestue. Jeg skal spare læserne for indholdet af disse ord, men jeg måtte jo give den lille frække knægt en overhaling næste dag, det mundede ud i, at vi morede os alle sammen, fru Thorsen inklusive.

Storvask blev ordnet hver 3. uge. I vaskehuset var der gaskeedel, og ellers blev storvasken foretaget på gammeldags facon. Duge og sengelinned blev dog sendt ud af huset. Det var jo noget af et koldt gys at stå med vasken, der blev sat iblød dagen før, men tøjet blev smukt rent. Med en god gang kogevask, blånelse og luftning i det frie, var det simpelthen en fryd at få sit hvide nystivede forklæde på igen.

Af renholdelse af klæder hørte pudning af godsejerens ridestøvler heldigvis til stuepigenes arbejdsområde.

Fru Thorsen kørte selv i byen efter nogle varer. Købmanden i Maglebrænde, Den frie Købmand, kom en gang om ugen med kolonialvarer. Der skulle skrives lister, når noget manglede og så ringede fru Thorsen til ham. Han var ungkarl og fru Thorsen drillede: "Var det ikke noget, Strøyberg, den FRIE køb-

mand?" Sådan gik dagen, med en frisk bemærkning og aldrig har jeg oplevet, at hverken godsejeren eller fruén var andet end flinke, venlige og meget ansvarsbevidste overfor det, de havde fået i opgave at varetage.

Da forårsrengøringen var overstået, og tiden nærmede sig, hvor jeg skulle fratræde, begyndte vemodet så småt at indfinde sig. Det halve år på Dalbyegård fra 1. november 1960 - 1. maj 1961 gav mig foruden et dejligt minde, også en masse lærdom, som jeg i sandhed senere fik meget brug for. Det var ikke alene det rent husholdningsmæssige, jeg fik lært. Også noget om livet på landet, som var så langt fra den kreds, jeg selv var opvokset i, og om respekten for mennesker, der passer på deres værdier med kærlighed og disciplin.

Fru Thorsen havde den skik, at den fragående "kokkekælling" skulle tilberede en middag på egen hånd, som et slags "svendestykke". Også jeg fik den opgave, det var en festaften med vin og fin opdækning og en lille "avec" til kaffen. Jeg var ikke i feststemning, tværtimod faldt der vist et par tårer, og var det ikke, fordi vielsen ventede i Horbelev kirke den 10. maj, havde jeg gerne prolongeret mit fæste på Dalbye.

Min tilkommende hentede mig, afskeden var tung, og tårerne trillede. Men da vi kørte ind på gårdspladsen i Særslev, stod min svigerfar med sin hat. Han løftede den op et par gange som en salut til mig, som han havde lovet. Jeg følte det som en stor ære, men ganske ufortjent, da jeg jo havde været så glad for mit fæste hos godsejerparret på Dalbye.

Igennem årene holdt vi skriftligt kontakt, fru Thorsen og jeg. Flere gange har jeg besøgt hende på Dalbye og opfrisket gamle minder. "Det er sjovt, at de unge piger, der har været hos mig, altid kommer tilbage og hilser på mig", sagde hun engang. Nej, det er en naturlov at vise sin taknemmelighed mod sin gode, dygtige og rare madmoder.

Hestehoved Batteri samt tabet af den danske orlogsflåde i 1807-14

Jørgen Brøndegaard

Først i august måned i 1807 sejlede en større engelsk flåde-ekskadre forbi Kronborg med kurs sydover.

Danmark var forlængst blevet oplyst om, at en større engelsk hær var blevet indskibet og var afsejlet fra England, men man var i Danmark overbevist om, at målet for englænderne ikke kunne være det neutrale Danmark, det var sikkert meningen, at den engelske hær skulle landsættes i Nordtyskland for at falde Napoleon i ryggen.

Tilmed havde vi 6 år før - i 1801 - oplevet slaget på Reden, hvor danskerne efter en heroisk kamp måtte opgive og slutte fred med den engelske overmagt, ledet af admiral Nelsson, så de kunne formodentlig ikke allerede komme igen, mente man. Men danskerne skulle blive klogere.

En engelsk diplomat, Jackson, blev sat i land og opsøgte kronprins Frederik, den senere Frederik d. 6., og forlangte, at Danmark udleverede hele sin orlogsflåde til englænderne. Et krav, som naturligvis blev afvist.

Den danske orlogsflåde var landets stolthed, den kunne naturligvis ikke måle sig med den engelske, som var langt større, men i forhold til de andre europæiske stater var vi en søfartsnation med en flåde, som der stod respekt om.

Vore lineskibe sejlede i Middelhavet og helt ud til vor koloni Trankebar i Indien. Lineskibene sejlede på Vestafrika og til vores vestindiske kolonier i Det karibiske Hav.

Efter afslaget på at udlevere vor flåde, forlod kronprins Frederik København sammen med sin sindsyge far, Christian d. 7., og rejste ned til den danske hær, som stod i Holsten.

Jackson vendte tilbage til den engelske eskadre, som lagde til land ved Vedbæk, hvor 30.000 kamptrænede engelske soldater samt 3000 heste og militært udstyr blev sat i land og marcherede mod København og lagde sig udenfor voldene.

Moralen hos de danske forsvarere bag voldene var høj, men de var håbløst underlegne.

Det sjællandske og lolland-falsterske landeværn blev mobiliseret og marcherede imod København for at komme til undsætning, men en hærenhed med ridende kavalleri, under ledelse af admiral Wellington, gik imod dem fra København, og det danske landeværn blev slået og splittet ad i et slag ved Køge den 29. august.

Den 2. september indledte englænderne bombardementet af København, og det blev for hovedstadens beboere 3 rædselsdøgn, det ene værre end det andet. Kanonkuglerne kunne man nok holde til, men englænderne tog et nyt våben i brug, som de med held havde afprøvet i Indien, en ny slags ildtændingsskyts, som satte store dele af hovedstaden i brand.

Det var et overfald så menigsløst og brutalt på en neutral nation som Danmark, at det rystede alle de europæiske hovedstæder, men det hjalp ikke danskerne, vi måtte kapitulere og aflevere vor orlogsflåde samt alt, hvad der var i flådens depoter, til englænderne, og det var ikke småting.

Palle Lauring skriver i sin historiske beretning, at vi måtte aflevere 17 linieskibe, og efter datidens målestok var det store skibe. De største linieskibe havde 3 kanondæk. Deres længde var ca. 50 meter og bredden 14 meter. Fra køl til mastetop målttes 76 meter, og besætningen talte ca. 530 mand. Desuden måtte vi aflevere 16 fregatter, 16 korvetter samt 26 kanonbåde og alle Holmens pramme og joller. Alt hvad der var i Holmens depoter blev tømt, og skibe, der stod på bedding, blev væltet og skamhugget.

Alt det røvede grej fra Holmen blev lastet på de røvede orlogsskibe, men derudover var der så meget, at det fyldte 92 transportskibe, ialt ca. 20.000 tons.

Da englænderne sejlede nordpå med alt deres røvede gods, var der på begge sider af Øresund sort af mennesker, som stod stille og knugede og så på.

Og desværre var det hele kun en meningsløs engelsk magtdemonstration. Den danske flåde var ingen trussel for England. England havde dengang 261 linieskibe, 267 fregatter og op imod 500 andre orlogsskibe.

Kun en enkelt af de danske linieskibe blev siden brugt af englænderne. Resten af flåden blev ankret op i engelske havne, hvor de forfaldt og gik til grunde.

Alt dette resulterede i, at vi næsten var tvunget til at gå i alliance med Napoleon, selv om vi egentlig ikke havde den store sympati for ham. Napoleon var jo meget at sammenligne med vor tids Hitler.

Napoleon sendte da en hær på 26.000 mand til Danmark, en blanding af franske, spanske og andre nationers lejetropper, som vist gjorde mere skade end gavn. Hele denne hær var under kommando af en af Napoleons marchaller Bernadotte. Bernadotte blev senere udråbt som konge af Sverige og er således stamfader til det svenske kongehus af i dag.

Det fortælles iøvrigt, at da den sidsyge Christian d. 7. så Napoleons hjælpetropper passere Rendsburg, blev han så forskrækket, at han døde af det.

Den engelske flåde var fra 1807-14 eneherkende i de indre danske farvande, og i den periode bortførte de eller sænkede op imod 1000 danske handelsskibe.

Tabet af vor flåde var et smerteligt tab for landet, men vores moral og forsvarsvilje var usvækket.

For at undgå, at englænderne besatte dansk land, blev der omgående sat et kæmpearbejde i gang med at udbedre og bygge nye forsvarsværker overalt på strategiske steder langs de danske kyster. Der blev på rekordtid etableret ialt 115 fæstningsanlæg langs de danske og holstenske kyster, skanser, batterier og fæstningsanlæg.

Batterierne og fæstningsanlæggene blev armeret med ialt 747 kanoner og 47 morterer.

For godt nok havde englænderne tømt Holmen for værdier, men danskerne havde været dem meget "behjælpelige" og havde - i samme ånd som vores frihedskæmpere under sidste krig - fået gemt en utrolig mængde af vejen. Det drejede sig om 1.000 kanoner, 26.000 kanonkugler, 6.000 pund krudt, et stort lager af salpeter og svovl samt en forbavsende mængde brugeligt tømmer, som englænderne ikke fik med sig. Hvordan de bar sig ad er en gåde, men det var en kendsgerning.

På Falster blev der opført og armeret 4 batterier. Gåbense Batteri, Dyrefod Batteri ved Orenæs, Guldborgfærge Batteri og Hestehoved Batteri. Disse blev alle armeret med kanoner. Der er nok heller ingen tvivl om, at skanser som Sortsø, Gedser, Hasselø og skansen ved Lergraven har været bemanded med vagter.

Batterierne skulle løse flere opgaver. For det første at undgå engelsk landgang, at være et sted hvor danske handelsskibe kunne være i dækning, og de skulle være station for kanonbådene og kapringsjollerne, som i de 7 år krigen varede foretog gourillakrig mod udenlandske, især engelske fragtskibe i de danske farvande.

Denne gourillakrig var ikke helt uden betydning, idet det berettes, at godt nok mistede Danmark mange handelsskibe, men de blev til en hvis grad opvejet af alle de kapringer af udenlandske skibe og laster, som kapergasterne på kanonbådene gennemførte.

For kanonbåde blev der også bygget i rekordtempo, især på Orlogsværftet, men også på andre nyopførte værfter, bl.a. Pedersværft ved Farø, eller Tærø, hvor der både blev bygget handelsskibe og kanonbåde.

Disse kanonbåde var meget at sammenligne med de gode gamle vikingskibe, lange og smalle med 8 - 10 årer i hver side, dog med den forskel, at der var en lille platform til en kanon i stævnen.

Jeg vil til slut beskæftige mig med det falsterske batteri på Hestehoved, idet jeg tror, jeg måske er den eneste, som ved lidt om, hvad der i disse år er foregået på den skanse.

Jeg har søgt efter skriftlige oplysninger på biblioteket, på lokalhistorisk arkiv i Stubbekøbing, og på Det Classenske Fideikommis kontor på Corzelitse, men udover en beskrivelse af batteriet, og hvornår det blev anlagt, findes der intet.

Når jeg har kendskab til Hestehoved Batteri skyldes det, at min tip-tipoldefar - min farfars farfars far - var inde som soldat i 7 år fra 1807 - 14, og i disse år opholdt sig på dette batteri.

Godt nok er det snart 200 år siden, men der er store generationsspring i min fars familie, min far var født i 1884, og han fortalte ofte om batteriet på Hestehoved. Og han indledte gerne med at sige: Jeg kan huske, at min farfar fortalte. Dengang var der kun den underholdning, man selv skabte, og så blev de samme historier ofte fortalt igen og igen.

Far var tit hos sin farfar, Jørgen Steffensen, som boede på aftægtsgården Brøndegaard på Møn, helt ude ved Hårbølle strand. Og Jørgen Steffensen har sikkert fået de samme historier fra sin farfar, Christoffer Steffensen, og det var ham, der havde været kapergast på Hestehoved Batteri. Så det er lige før, at jeg har beretningerne på "anden hånd", som man siger.

Hestehoved Batteri var - eller er - for den er stadig meget velbevaret, en ret stor skanse. I følge de gamle beretninger, har skansens ydermål været omkring 66 x 77 m. De yderste voldgrave har været ca. 3 m. dybe med et 3 m. højt palisanderværn midt i bunden af voldgraven. Indenfor voldgravene var der yderligere en vold på ca. 3 m. På voldene har stået 6 kanoner, som kunne afskyde kanonkugler på 36 pund. Disse kanoner var ca. 3½ m. lange, og var det sværeste skyts, vi dengang kunne mobilisere.

Nedenfor på strandkanten lå der dengang flere store joller, eller måske kanonbåde trukket op på land. Kapergasterne lærte at ro disse joller fuldstændig lydløst, og for at dæmpe lyden af åreslagene i vandet, blev der viklet linned omkring årebladene. Kasernen hvor kapergasterne var indkvarteret lå ca. 10 minutters gang fra batteriet.

Selve kasernen bestod af 4 ret store bygninger, 8 m. brede og ca. 21 m. lange, beliggende to og to overfor hinanden.

Der er som nævnt ingen beretninger om, hvad der er sket på batteriet fra 1807 - 14, men det behøver jo ikke at betyde, at der intet er sket. Der er sikkert ikke foregået nogen direkte krigshandlinger med englænderne, for alle træfninger med englænderne er blevet beskrevet. Derimod findes der så godt som ingen beretninger om alle de kapringer, som kapergasterne udførte fra deres robåde.

Ihvertald har jeg ofte af min far fået fortalt, hvordan min tip-tipoldefar havde oplevet kapringer. Når de fra batteriet observerede et engelsk fragtskib ankre op for natten, så roede de lydløst ud til skibet i ly af mørket og smed rebstiger med kroge op over rælingen.

Christoffer Steffensen skal have sagt, at det værste var at komme op over rælingen, men kom de først op på dækket, så skulle de hurtigt få ordnet besætningen. De er sikkert alle

blevet hugget ned og smidt udenbords, og derefter er skibet taget med som kaperentreprise.

Efter hvad jeg fik fortalt, gik halvdelen af prisesummen til "Kronen", en fjerdedel til kaperkaptajnen og resten til deling imellem kapergasterne. Hvorom alting er, så var det sådan, at ved statsbankerotten i 1813, hvor mange danske bønder måtte gå fra deres gårde, så var der ingen problemer på Brøndegaarden, her havde man dengang og mange år frem, penge på kistebunden, penge som fik skyld for at være fra min tip-tipoldefars tid som kapergast.

Ved batteriets kaserne var der et grønt område, måske en ekserserplads, og sommeraftener var der ofte dans på denne plads. Min tip-tipoldefar, som kunne spille på violin, fandt sin violin frem, og så kom kapergasternes koner og kærester vandrende ud til kasernen fra Falster, og så blev der danset hele natten til den lyse morgen.

Den violin han havde pillet på, lå i min fars ungdom på Brøndegaards loft, men blev desværre smidt ud ved en oprydning.

I et hjørne af haven på Brøndegaard skulle være et sted, hvor hækken ikke ville gro sammen. Årsagen og historien bag dette skulle være, at Christoffer Steffensen, som på grund af sine oplevelser under krigen var blevet en noget barsk herre. En vinterdag var der på stranden under Brøndegaard drevet en sømand i land med et par dejlige lange "fedtlæderstøvler" på, som han gerne ville have fat i, men på grund af frosten var det ham umuligt at få dem trukket af.

Min tip-tipoldefar gik derfor hjem og hentede en økse og huggede benene af ovenfor støvlerne, tog dem på nakken og bar dem hjem til kakkelovnen for at tø dem op, hvorefter han kunne få de gode støvler fri. Men efter sin død blev han - efter sigende - ved med at gå igennem hækken med støvlerne på nakken.

Hestehoved Batteri er i dag et stille og uberørt sted, et sted som kun få besøger. Men med sine velbevarede volde og grave er det et monument over et stykke danmarkshistorie.

Jeg har nogle enkelte gange været ude ved skansen, og det er en ejendommelig fornemmelse at stå på voldene og vide, at på nøjagtig samme sted stod min tip-tipoldefar som ung kapergast og så ud over det samme sund.

Bag disse volde har der en gang været liv og røre. Kommandoråbene har runget, og unge mænd fra Falster og Møn har ekserseret i skansen og gået vagt på voldene og skuet ud over Østersøen og sundet for at se, om en engelskmand skulle sejle igennem Grønsund og - måske - ankre op for natten.

Den svenske pige

Vibeke Ravn Mortensen

I Horbelev kommunes kopibog fra året 1896 fremstår en skrivelse, som i al sin officielle nøgternhed beskriver en menneskeskæbne, der får tankerne på flugt. Det drejer sig om en svensk tjenestepige, der som 42-årig afgik ved døden i Horbelev sogn, og hvis fortid ikke er kendt. At hun er blevet her så længe, kan vel skyldes, at hun enten ikke har haft noget at tage hjem til, eller/og at hun har været så tilfreds i sin plads, at hun har valgt at blive her.

“Skrivelse til gårdmand Sven Andersson, Store Lonnade, Tving, Blekkinge, Sverige.

Det tilmeldes herved, at pigen CECILIE NIELSSON, født i Sverige den 15. juni 1854 er afgået ved døden den 8. marts d.å. og begravet på Horbelev kirkegård nogle dage efter.

Da herværende sogneråd ifølge opfordringen af husbonden parcellist OLE LARSEN, Bregninge har påtaget sig begravelsen, tillader man sig at forespørge, om De, der er opgivet som pigens nærmeste slægtning, er villig til at erstatte os udgifterne til læge og begravelse mod at få hendes efterlængskaber tilsendt, eller om De ønsker at herværende fattigvæsen skal sælge tøjet, der i forening med pigens tilgodehavende løn, formener at kunne dække udgifterne til læge og begravelse.

Udgiften til lægen er	9 kr.
og til begravelsen	43,33 kr

Da boet jo ventes at kunne bære udgifterne, har sognerådet ment, at hun burde begraves lidt pænere end et fattiglig. Hendes tilgodehavende løn udgør med fradrag af en gæld på

4 kr.
hendes effekter består af:

32,50 kr

6 forklæder	1 paraply
1 stråhat	1 filthat
1 kåbe	1 muffe
1 taske	2 veste
2 linstykker	nogle tørklæder
1 ur	1 lådden krave
1 lille syskrin	1 kurv
et par lådne støvler	3 par sko
nogle alen lærred	2 klokker
1 hvidt skørt	6 kjoler
1 broche	1 urkæde
1 salmebog	nogle småsager

og nogle aldeles værdiløse gangklæder.

Forsåvidt De ønsker efterladenskaberne sendte til Sverige, vil det blive nødvendigt at anskaffe en kiste til klæderne, hvilket vil antage at ville koste ca. 3 kroner, hvorved den samlede udgift andrager 57,33. Herfra vil den tilgodehavende løn 33,50 kr., rest 33,83 kr.

Hvis enten De ønsker sagerne sendte til Sverige eller solgte her i Danmark, udbedes svar snarest muligt, i første tilfælde bemærkes, at sognerådet ikke kan afsende hendes efterladenskaber, inden det ovennævnte beløb 33,83 kr. samt endvidere de ved forsendelsen forbundne omkostninger bliver os tilstillede. Hvis sagerne sælges her, og der bliver penge tilovers, skulle disse blive tilsendt Dem snarest muligt.

Hvis sagerne imod forventning ikke kunne dække udgifterne, udbedes oplysning om de da er villig til at tilstede det manglende. Oplysning udbedes, hvis tøjet skal sendes, om De tillige ønsker de aldeles værdiløse sager, da disse i modsat fald bliver tilbageholdt.”

Der fremgår desværre intet svar fra ovennævnte slægtning i Sverige, men nævnes i skrivelse til Herredskontoret i Stubbekøbing af 4. april 1896, hvor sognerådet skriver til Herredskontoret i Stubbekøbing og beder om følgende:

“Da herværende sogneråd ifølge anmodning fra PARCELLIST OLE LARSEN i Bregninge har påtaget sig begravelsen af den hos ham d. 8. marts d.å. ved døden afgåede tjenestepige CECILIE NIELSSON, skal man, da sognerådet ved at vurdere hendes efterladenskaber er kommet til det resultat, at disse i forening med hendes tilgodehavende løn, antager omtrentligt at ville kunne dække udgifterne til læge og begravelse, tillader man sig at forespørge, om der fra skifterettens side findes noget at erindre imod, at fattigvæsnet lader effekterne bortsælge for at få sit udlæg dækket.

Ifølge forelagte skrivelse fra en af pigens nærmeste slægtninge, har denne intet imod, at sognerådet får sine udgifter dækkede, når restbeløbet sendes, men da det er sognerådets overbevisning, det ikke vil kunne nås at få de ovennævnte udgifter dækkede, med mindre fattigvæsnet får ret til selv at bortsælge hendes efterladenskaber, udbedes som følge heraf svar meddelt på ovenstående spørgsmål.”

Som en lakonisk bisætning står der så under 1.5.1896:

“Til Svend Anderssons afsendt 3 kr og 75 øre som arv efter OLE LARSENS pige.”

Så man kan afslutningsvis sige, at denne tjenestepige, der ikke efterlader sig anden arv end 3 kr og 75 øre, dog har fået en anstændig begravelse og ikke som "fattig-lig" samt en lille skilling - og et lidet eftermæle her i Horbelev sogn.

Kilder:

Horbelev kommune, kopibog/sogneforstanderskab 1862-1901

Grønsund færgevæsen

Frits V. Larsen

I årsskriftet for 1991 gengives historien om Dampskibsselskabet "Stubbekøbing" efter en artikel i Stubbekøbing Avis fra 2. oktober 1935 skrevet af afdøde købmand Chr. Boas.

Dette dampskibsselskab fik fra 1923 overdraget retten til færgefart fra Grønsund til Møn fra Det classenske Fideicommiss, som siden 1826 havde haft denne ret.

Det kunne vel være interessant at se lidt på historien bag denne færgefart, og i Corselitze godsarkiv findes bl.a. nedenstående, hvoraf en del naturligvis før har været offentliggjort.

Den 7. oktober 1735 udgik der, under henvisning til anordninger af 14. august 1673 og 12. august 1661 om forbud mod færgefart fra og til Falster fra ulovlige færgesteder, et kongeligt brev til færgemanden Frederik Tjellesen ved Gåbense færge, at ingen udenfor færgestederne for betaling måtte overføre passagerer, kvæg eller gods mellem Falster, Møn og Sjælland.

Hvornår den oprindelige bevilling for Grønsund Færgested er udstedt, har selv ved henvendelse til rigsarkivet ikke kunnet oplyses, da den i al fald ligger længere tilbage end det citerede kongelige brev af 12. august 1661.

Grønsund Færgegård på Møn med dertil hørende hus på Falstersiden var kronens ejendom indtil efternævnte overdragelse fandt sted i 1770.

I følge en i arkivet beroende udskrift af Møns herreds pante-protokol indeholder det den 15. juli 1782 læste skøde af 4. september 1770 fra Christian den 7. til Hemming Carstensen i Grønsund færgegård på bemeldte gårds hartkorn, ager

og eng, færgebroen, Færgekarls-Vænget "samt den såkaldte Næsse-Broe med tilhørende Huus og Hauge på Falster" bl.a. følgende vilkår:

- 1) at færgebroen, samt hvad ellers til færgestedet henhører, holdes stedse forsvarligt ved lige, således at de rejsende ikke der skal blive opholdt eller have årsag derover at klage.
- 2) at han ligesom forhen gør fri transport med kongelige breve og de udi kongelig tjeneste rejsende mod at nyde frihed for at betale consumption, familie - og folkeskat.
- 3) at han tilståes rettighed at formene andre uvedkommende at transportere.
- 4) at det ved overfarten fra Grønsund til Falster på den falsterske side i såkaldte Borren liggende hus med dertil hørende have og gårdsrum, tilligemed derværende Næsse-Broe til vedligeholdelse følger i købet, samt at de nuværende beboere Hans Rasmussen og hustru holder deres fæstebrev, og huset derefter bestandig forsynes med en beboer, der skal være forpligtet til at gå de rejsende til hånde fra Næsse-Broe til Grønsund.

Fra Hemming Carstens gik Færgegården ved bevilling af 9. juni 1775 til sønnen Carsten Hemmingsen, kaldet Carstensen, og dennes enke Christine Holmsted skødede den "samt den Færgegården tilhørende Næsse-Broe og et hus på Falster" den 12. januar 1813 til premierleutenant Lund for 56.000 rd.

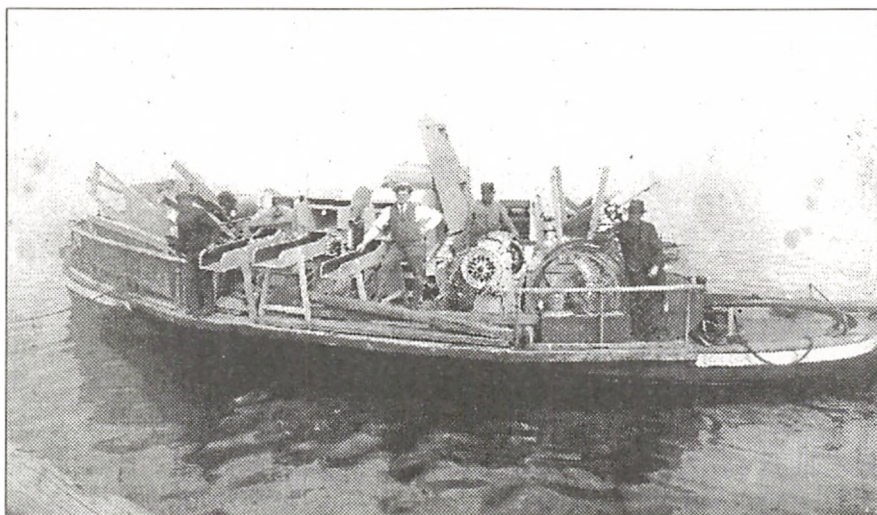
Ved købekontrakt af 5. marts 1826 og tinglæst skøde af 11. juni samme år overdrager kaptajn Lund til Det classenske fideicommis den ham "tilhørende færgebro ved Grønsund på Falsters side med dertil hørende færgehus i Grønsund, samt den til færgestedet på Møn hørende rettighed at overføre rejsende med båd fra Falsters side. Overdragelsessum 1.200 rigsbankdalersedler.

Dog forbeholder sælgeren sig ret til med færge at overføre rejsende fra begge sider med gods, heste eller andre kreaturer, vogne osv. og at lægge til broen hermed uden afgift.

Det vil sige, at den rettighed, der overdrages fideikommiset, kun omfatter overførslen af rejsende fra Falster til Møn og ikke omvendt; og samme rettighed afstedkommer 1876, at man fra Stubbekøbing andrager Indenrigsministeriet om at komme fri af fideicommisets eneret. Denne eneret ville man dog ikke uden videre give afkald på, men man tilbyder at afhænde færgested og privilegium til færgeriet. Det bliver dog af flere årsager ikke til noget.

Også i 1891 har der været forhandlet om en eventuel opgivelse af færgevæsenet.

1923 afstår fideicommiset færgerettighederne til dampskibsselskabet "Stubbekøbing", men hverken færgehus, jord eller bro følger med. Afståelsessummen er 10.000 kr.

Landbrugsmaskiner transporteres fra Gronsund til Møn

I juli måned 1909 overførtes på 48 bådture og 8 færgeture:
61 personer, 18 heste, 5 vogne og 1 ko.

Prisen var da pr. person 8 øre i bropenge og 25 øre for turen.
For en færge med 5 heste og 2 personer 96 øre + 96 øre.

I juni måned 1917 overførtes:

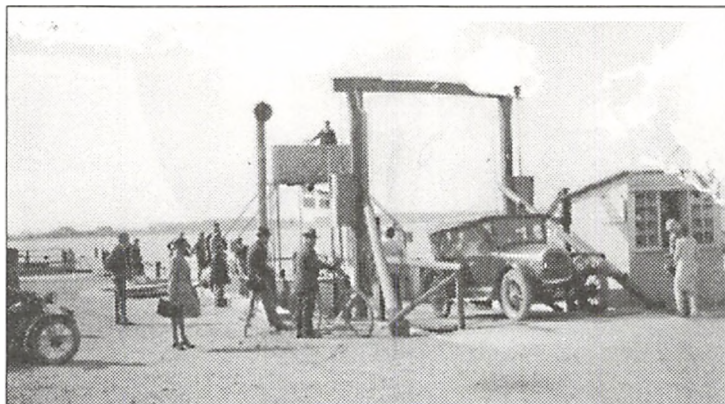
304 personer, 7 motorcykler, 228 cykler, 1 hest og 2 auto-
mobiler.

Prisen var 1,25 kr for en person med cykel og 1,50 kr for en
person med motorcykel.

I august måned 1923 overførtes på 89 bådture og 88 færge-
ture:

407 personer, 106 biler og 140 cykler.

Prisen er nu 2,00 kr for en person med cykel og 2,30 kr for en
person med motorcykel.

Fra Grønsund Færgebro

Husene i Næsgaard Nor og Grønsund

Frits V. Larsen

Huset i Noret er opført i 1862 og var indtil 1925 et tofamiliershus, men huset var i en ringe stand, bl.a. fordi det et par gange havde været oversvømmet af stormfloder. Af denne grund nedrives den vestre del i 1925.

I den vestre del boede med nogen afbrydelse grundet på stormfloderne indtil 1901 Hans Jørgen Jensen, men også arbejdere, som var beskæftiget med dræningsbyggeri, boede periodevis i denne del af huset, ligesom færgemand Hans Hansen i en kort periode i 1925 har boet i huset.

I den østre del var den første beboer i 1862 Rasmus R. Larsen (Orm), og denne familie har tilsyneladende siden boet i huset.

Provst Degenkolv, Moseby, udtalte engang: “Jeg gad vide, hvorledes den hjerne har været indrettet, som har undfanget tanken om at lægge et hus på dette sted.”

Den gamle færgegård ejedes 1770 af Hemming Carstensen, der af kongen tilskødes færgerettighederne ved Grønsund. Denne familie ejer under forskellige navne hus og færgerettigheder indtil 1813.

Da Hemming Carstensen overtog huset, boede havnefoged Rasmussen og familie i Færgegården.

1813 overdrages hus og rettigheder til premierløjnant J. J. Lund.

1826 køber fideicommisset hus og færgerettigheder af J. J. Lund. På det tidspunkt bor færgemand Ole Olsen Sandvig i huset, han havde været færgemand fra slutningen af 1700 tallet.

1837 forpagter færgemand Peter Jensen Otte Færgegården (Han omtales i Hesnæsbogen som morbroder til forfatteren af denne).

1856 forpagter Jens Chr. Petersen Jensen Færgegården på 21 år.

1877 nedlægges kroen og 1882 bliver færgeriet overtaget af N. P. Hansen, der i 1889 afløses af færgemand August Rasmussen.

Disse to sidste har ikke haft bolig i færgegården, men i Færgemandens Hus.

Færgerettighederne sælges til Dampskibsselskabet "Stubbekøbing" 1923.

I Færgegården var både beboelse og kro, og i perioder stod både den østre og vestre del på skift tom.

Færgegården ved Gronsund.

Færgegården øst:

1885 flytter arbejdsmand Christian Rasmussen Gunslev ind.

1898 flytter tømrer Hans Peter Hansen Knudsen ind.

1899 flytter arbejdsmand Hans Peter Jacobsen ind i denne del af huset.

Derefter indtil 1919 arbejdsmand Martin Christensen.
1919 flytter arbejdsmand H. J. Rasmussen ind i huset.
1923 flytter lodsformand H. P. Rasmussen Skytte og dennes
søn toldopsynsmand og fyrpasser Cornelius Skytte og dennes
kone Elna ind i huset.
Efter familien Skyttes død udlejet til bl.a. Næsgårdselever.

Færggården vest:

Fra 1900 indtil 1908 udlejet til professor Hans Tegner.
Før da havde en havnefoged Jørgensens Enke fribolig i lej-
ligheden, men den havde inden da stået ledig i 12 år.
Fra 1910 udlejet til familien Dorph-Petersen/Petri.

Færgemandens hus. Dette hus købte fideicommet 1881 af
lodsformand Rasmus Niels Peter Hansen, Nyord, gift 1872
med Kirsten Nielsen, som var opvokset på Corselitze. Disse
boede indtil 1879 i huset og rejste da til Nyord.

Ovennævnte var søn af lodsformand Frederik og Anne Mar-
grethe Hansen, Grønsund. Disse menes at have opført huset
1839.

Lodsformand Frederik Hansen, som dør 1865, er søn af lods-
formand Rasmus Hansen, Grønsund.

R.N.P. Hansen er født 1838 og dør 1892. Kirsten Nielsen, der
er født 1846, dør ligeledes 1892.

Anne Margrethe Hansen lever endnu i 1882, da huset sæl-
ges, og må formodes at være rejst til ovennævnte i Nyord.

Fra 1882 bebos huset af færgemand N. P. Hansen, og fra
1889 til sin afgang 1923 bor færgemand August Rasmussen i
huset.

Derefter udlejes det til dampskibsselskabet "Stubbekøbing"
og færgemand Hans Hansen flytter ind, og denne bliver bo-
ende også efter færgeriets ophør 1941 - 42.

Efter Færgemandens død udlejes huset i en årrække til spa-
rekassen "Bikuben".

Lodsernes huse i Grønsund

På et kort fra 1772 i H. P. Classen den ældres personlige dagbog tælles tydeligt 7 bygninger i Grønsund.

På et andet kort fra 1768, som findes på godskontoret, benævnes en af disse bygninger "Færgekarnenes Våning Fra Møen".

I 1868 lå i Grønsund 86 fag hus.

I 1866 købte fideicommet 8 fag, som blev nedrevet 1869.

30. maj 1871 brændte 43 fag hus.

I eftersommeren samme år opførtes 2 nye lodshuse.

Der lå nu foruden Færggården 2 gamle huse tilbage, som begge havde været beboet af lodse. Disse huse købte fideicommet i 1873 og 1882.

Det ene blev nedrevet, det andet er det nuværende Færgemandens hus.

Lodshus nr. 1, Gl. Færgevej 4. Huset, der lå på dette sted og ejedes af lods Rasmus Hansen og dennes kone, brændte i 1871, og et nyt opførtes af fideicommet ret efter.

1881 lejer lodsformand Hans Peder Rasmussen Skytte, der er født 1853 og er søn af ovennævnte, huset ved sin ansættelse og bor her også efter sin afgang indtil 1923 sammen med sin søn Cornelius Skytte og dennes kone Elna, som stammer fra Hesnæs.

Cornelius Skytte er født i Grønsund. Hans fader, bedstefader og oldefader har været lodser siden 1790, hvor oldefaderen Rasmus Kjende skal være kommet fra Holsten.

Cornelius Skytte flytter 1923 til den østre ende af Færggården sammen med sin kone og forældre. Han bliver senere toldopsynsmand og fyrmester, da han grundet farveblindhed ikke kunne ansættes som lods ved faderens afgang i 1918.

H.O.K. Olsen, der er søn af lods J.P. Olsen i nr. 2, ansættes nu som lods og flytter ind.

Efter H.O.K. Olsen ansættes hans broder, bådsmænd og hjælpelods C.G. Olsen 1932, men denne flytter 1940, og bådsmænd Njor flytter ind, men afskediges igen i 1941.

Bådsmænd Albrektsen ansættes i stedet, men også han afskediges ret efter, og i 1942 flytter hjælpelods N.K. Riis ind. Han rejser 1945 og hjælpelods J.J.P. Nielsen flytter ind, men afløses allerede i 1946 af hjælpelods E. A. Nielsen.

Efter lodseriets ophør er huset i en årrække udlejet til fisker Ejner Hansen.

Lodshus nr. 2, Gl. Færgevej 2. Dette hus er ligeledes bygget af fideicommisset i 1871. Den første beboer, der nævnes, er lods Jens Peder Pedersen, der dør 1904, derefter lods Th. Jeppesen, der ansættes i 1905, og fra 1907 til 1939 bor lodsformand J. P. Olsen i huset.

Et nyt lodshus opføres i 1941 af farvandsdirektoratet og beboes af lods Clemmensen, indtil lodseriet her ophører. Derefter udlejet til flere.

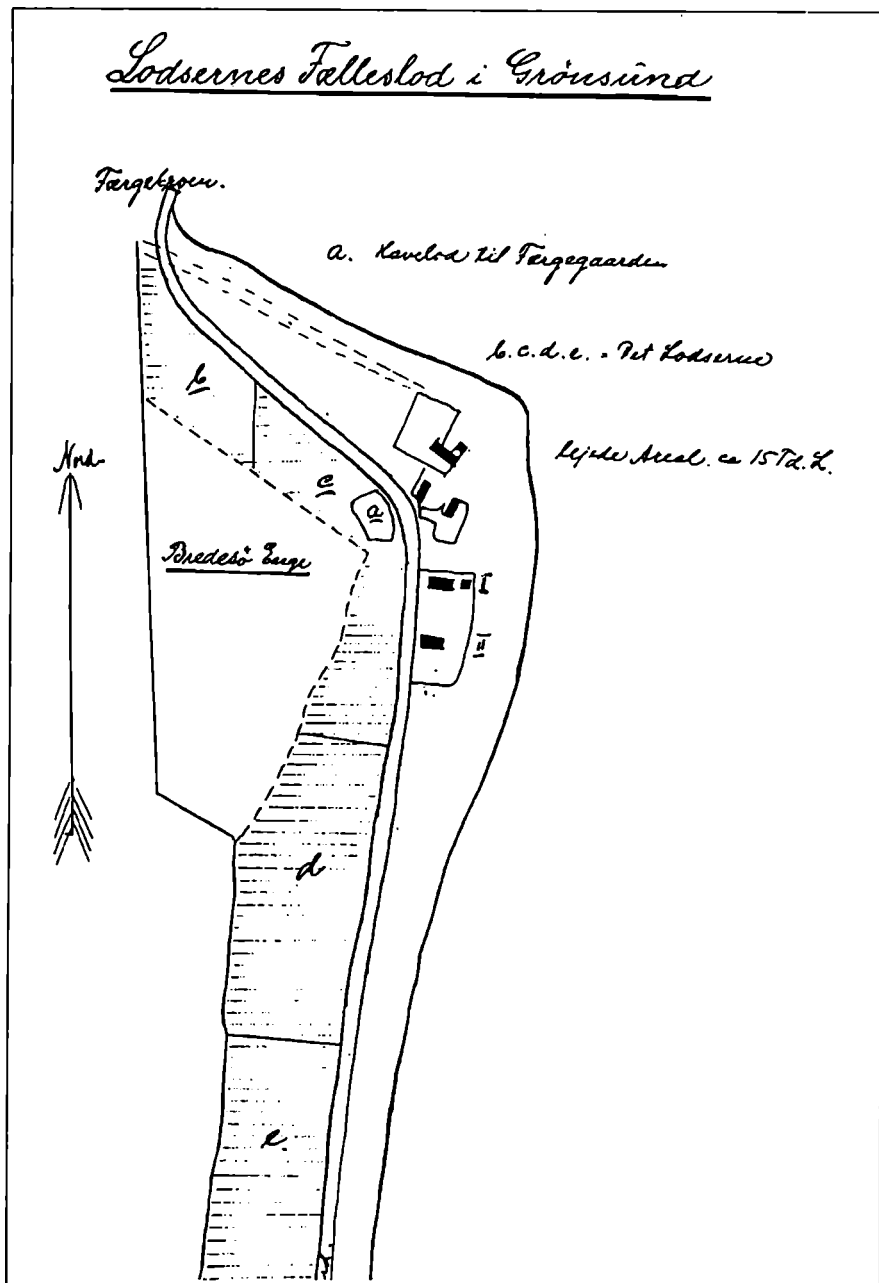
Huset købes af fideicommisset 1980 og sælges ret efter til pens. fyrmester Carl Holm.

Lodsbroen ved Grønsund, bygget 1912

Kilder: Arkivet på Corselitze v/Frits V. Larsen

Lodsernes Fælleslod i Grönsund

Søborg huse

Frits V. Larsen

I tidligere tid skal stedets navn have været "Klokkenæbbet", men da fideicommisset begynder at opføre huse på området menes geheimekonferentsråd Peter Hersleb Classen d. yngre at have givet stedet dets nuværende navn.

Fideikommisset ejede tre huse i Søborg - det nordligste - det midterste og det sydligste.

Alle huse var tofamiliers huse.

Det nordligste - yderste - er det ældste. Huset er ombygget 1870. Benævnes 3 H-nr 5.

Lars Jensen Lejre (formentlig den Lars, som nævnes i Hesnæsbogen som søn af Rasmus Lejre) er født i 1822 og kommer til Søborg fra Hesnæs efter stormfloden 1872. Han skriver, at hans svigerfader havde været fæster af huset i 30-40 år. Lars Jensen Lejre lejer den ene ende af huset efter svigerfaderen i 1872 og bor i huset indtil 1907, hvor hans søn fisker **Jens Peter Larsen** overtager forpagtningen og køber huset i 1919.

Hans Christensen (I Hesnæsbogen kaldes han Hans Tyk-kepeder) kommer også fra Hesnæs efter Stormfloden og lejer den anden ende af huset.

Hans datter, der er født i Hesnæs 1849 og kaldes Kirstine Typers, er gift med **Jeppe Rasmussen**, der lejer huset 1887. **Kirstine Typers** bliver enke, men bliver boende i huset, indtil dette sælges i 1919. Hun flytter da til en datter i Nakskov.

Det midterste hus 3 c. bygget 1870.

1872 flytter **Niels Larsen Skipper**, der er den tredje fra Hesnæs efter stormfloden, ind i den sydlige del af huset.

(Han er formentlig søn af den i Hesnæsbogen nævnte Jens Skipper).

1887 flytter Niels Larsen Skippers søn **Peder Nielsen** ind, og hans enke **Maren Nielsen** bliver boene i huset, indtil det sælges 1930, hvor hun flytter til en datter i Ore.

Peter og Maren Nielsen er svigerforældre til Carl Theodor Hansen.

1873 lejes den nordlige del af huset af **Lars Peter Nielsen**, og i 1889 flytter fisker **Ole Hansen** ind i denne ende. Han er far til **August Hansen**, der 1931 køber huset, og forældrene bliver boende i huset til deres død.

Det sydlige hus 3 K - bygget 1859.

1859 udlejes den sydlige halvdel til **Lars Peter Rasmussen**.

I 1889 anmoder enken efter denne, **Bodil Catrine Petersen** om, at hendes stedsøn **Hans Peter Larsen** må leje denne del af huset.

Denne sidste ønsker som gammel mand at købe huset i 1926.

1859 udlejes den nordlige halvdel til **Lars Peter Hansen Puust**, og fra 1881 bebos denne del af huset af **Anders Pedersen**. Enken efter denne bor i huset indtil 1913, hvor **Carl Theodor Hansen** flytter ind.

1931 ophører lejemålet med Hans Peter Larsen og **Carl Theodor Hansen** bliver alene tilbage og køber huset.

Lejere af søborghusene har samtidig haft lejemål på stykker af forskellig størrelse i noret under Næsgård.

Kilder: Arkivet på Corselitze v/Frits V. Larsen

Den falske kapellan

Bende Fold Øgental

Her Jens Nilssön capelan wdi

Stupeköbing

Som overskriften antyder, er det en gammel sag, der her er tale om, men den er ret så spændende. Sagen er, at den gode Jens Nilssön var kapellan i Stubbekøbing i hele 13 år, uden at nogen fattede mistanke om, at manden slet ikke var ordineret!

Nogen må imidlertid være underrettet udefra om, at herr Jens ikke var uddannet som kapellan. Man kan sige, at det er mærkeligt, at han ikke ved sine prædiker eller øvrige kirkegerning har optrådt på en sådan måde, at stubbekøbingenserne har råbt gevalt. Tilsyneladende er det gået ganske udmærket i hele 13 år, inden man iflg. aktstykkerne, som befinder sig i Lolland-Falsters Bispearkiv, reagerede. Ved et selskab i 1590 blev det - som det hedder - "offentligt forekastet ham, at han nok ikke var ordineret", og han dristede sig ikke til at nægte det.

Lensmanden Nils Friis til Hesselager (Lolland-Falster hørte tidligere under Fyns stift) er så temmelig sikker på, at herr Jens ikke har rent mel i posen, og indstævner ham derfor i oktober 1590 til Landemodet på Nykøbing slot for at bevise, at den gode herr Jens aldrig har modtaget præstelig ordination.

Herr Jens har i mellemtiden haft travlt. Han fremlægger i retten et ordinationsbrev, hvori Bergens biskop, dr. Jens Skjelderop, bekræfter med hånd og segl, at hr. Jens har været ordineret i 2 år omkring 1570 og har tjent som kapellan hos en præst i Bergens stift, og denne tjeneste forlod han derefter.

Men den gik lensmanden ikke med på; han tvivlede stærkt på det bevis, som herr Jens fremlagde i retten. Han syntes ikke, at det lød rigtigt, at herr Jens allerede havde været præst i to år, før han blev ordineret, og han mente også, at seglet virkede falsk.

Nu skyndte den gode kapellan sig at skaffe flere beviser. Han stillede med et brev med samme håndskrift som ordinationsbrevet og underskrevet af dr. Skjelderop, - og oven i købet var det forsynet med vidner: Ærkedegnen i Viborg, dr. J. Paludan, og kanniken, M. Peder Høg, siger hermed, at det virkelig er dr. Skjelderops håndskrift, som fremgår af brevet. En præst i Hanherred attesterer yderligere, at han er blevet ordineret samtidig med herr Jens, og tilfulde bevidner en jysk foged, at han havde været tilstede ved herr Jens' ordination i Bergen.

Desværre - Nils Friis tror stadig ikke på kapellanen, der oven i købet ved at klage sin nød for Regeringsrådet i hovedstaden har fået hævet sin suspending, så han igen kan beklæde sit embede i Stubbekøbing.

Det fik Nils Friis at vide ved sit næste besøg i hovedstaden, og han må have været sikker i sin sag, tiltrøds for, at der forelå så sikre beviser for herr Jens' lovlige ordination. Nils Friis forhører sig hos rektor og professorer ved Universitetet, om der skulle være studenter, der kan oplyse, om dr. Skjelderops brev var med hans egen håndskrift. En ung student, er bergenser, der har tjent dr. Skjelderop, erklærer, at han ikke mener, at det kan være dennes hånd og segl, der fremgår af brevet. Tre studenter fra Viborg fremstår og siger samstemmende, at det ikke er dr. Paludan og M. Høg, der har tegnet deres navne på det famøse papir.

Nu var det klargjort, at herr Jens for at redde sig, havde skrevet et falsk brev med attestationer, der var lige så lidt ægte som selve indholdet. Ved næste landemøde på Nykø-

bing slot i oktober 1591 fremlægges disse vidnesbyrd for Herr Jens' ulovligheder tillige med et gældsbevis, som synderen under et ophold i København året før havde udstedt til en borger derinde og netop beseglet med det samme segl, som han havde udgivet tidligere for dr. Skjelderops!

Det var jo ikke så godt for den arme kapellan. Han får frist, men han må skriftligt love Nils Friis under embeds og æres fortabelse at møde på Nykøbing slot 14 dage efter, nemlig den 18. oktober 1591, for at høre sin dom.

Herr Jens mødte ikke - og Landemodet frakendte ham nu embedet og det hæderlige herre-navn. Det var jo nemlig kun præsterne, der måtte benytte betegnelser "herr" foran deres navn.

Det viser sig, at Jens Nilssön har været i Viborg og fået fat i et af Skjelderops breve. Han kunne jo imidlertid i sagens natur ikke bruge det ægte skrift, og så forsynede han det med forfalskningen. Yderligere viser det sig, jfr. dommen, at han på brevene fra præsten og fogden i det jyske har benyttet det samme segl og mærke!

Landemodet kunne kun fradømme ham embedet, men ikke iøvrigt sigte ham for hans falskhed, og den gode Jens Nilssön, nu uden det gode herrenavn og embede, har faret rundt for at pynte på fadæsen overfor øvrigheden, så der ikke rejses yderligere tiltale imod ham for falsk underskrift. Her kender vi imidlertid kun hans dom fra oktober 1591. Den er lang og omhyggelig, som sådanne dokumenter skal affattes. Den nævner mod slutningen, at "Her Jens på sin ære, kald oc prestedoms fortabelse Haffuer sig skriftligen forplictid At møde Her i dag i retthe, oc icke haffuer møt". Og dommen lyder:

"Kunde wi icke aff den forstand gud os Haffuer forlent, kien-
de for Her Jens Nilssön, Som Haffuer werit Capellane i
Stupekiøbing At were rettelig Ordineret oc wiet thil en

gudsords tiennere oc prædicanter, oc Hius tiennist Hand Her thil dags Haffuer i saa maade brugt wnder et Skin, at Haffue gjort det mod Ordinantzten oc Icke Heller bør At Holdis, eller kaldis, en gudsord tienner eller prest, Oc ey Haffue eller bruge dette Hæderlige Herre naffn effter denne dag. Meden oc Aldstund forne breffue oc bevisning som for os er komme i rette, Stander wid sin Heffd oc mact at saa i Sandhed er, trycker wi worris Signeter Her neden fore Datum die, et loco supra.

L.S.

L.S.

L.S.

(de tre L.S. markerer underskrifterne)

Kort oversat:

Vi kan ikke med den forstand, Vorherre har givet os, se, at hr. Jens Nielssen, som har været kapellan i Stubbekøbing, har været ordineret og viet til en Guds ords tjener og prædikant, hvilken tjeneste han her til i dag har på den måde brugt under falskhed. Derfor skal han heller ikke længere kaldes en Guds ords tjener eller præst, og han skal heller ikke længere have lov til at kalde sig ved det hæderlige herrenavn efter denne dag. Efter de beviser, vi har set her i retten, står det ved magt, at således er sandheden, som bevidnet ved vore signeter her nedenfor.

Hvad der senere skete med kapellanen i Stubbekøbing, vides ikke!

Noter: I sin store interesse for Stubbekøbings historie har Bende Ogendahl blandt meget andet fundet ovenstående beretning frem.

Stormfloden i 1872

Vi har tidligere haft artikler om stormfloden i årsskriftet, men da det i år er 125 år siden Østersøen oversvømmede store dele af Falster, bringer vi her et par øjenvidneskildringer fra katastrofen.

Barbermester A. M. Mathisen fortæller:

Her ved Stubbekøbing stod jeg i Havnegade og betragtede orkanen og oversvømmelsen. Vandet stod så højt, at det nåede op til plankeværket, der hører til Hotel Strandlysts grund. Ligeledes nåede vandet op til ruderne i den gamle toldbod. Den havde sin plads der, hvor banegården nu ligger. En båd var fastgjort i Havnegade, den brugtes til forbindelsen med toldboden, hvor som sagt alle stuelokalerne var fyldt med vand. Lokalerne ovenpå var tilgængelige ad hovedtrappen. Himlen var fuldstændig mørk, på tider føg vandsneen gennem luften som lange pile, der blændede øjet. Afdøde købmand Wulffs tømmerlager, der havde sin plads der, hvor det lille anlæg nu er beliggende, ved siden af den kongelige vejerbod, blev fuldstændig raseret. Alt, hvad der fandtes af opstabet tømmer og brædder, drev op i Porebugten, ind over mark og enge, hvorfra det senere blev bortsolgt ved auktion.

For afdøde konsul Benzon var det en sorgens dag. Sammen med sin familie stod han i sin have og var vidne til, at hans store smukke lystkutter blev slået i stykker og gik til bunds i havnen. Konsulen bød forgæves folk summer for at sejle ud og bore den i sæk, for at den ikke skulle blive knust, men ingen vovede sig ud i den hårde sø. Både og småfartøjer, der lå fastbundet i havnen, forsvandt alle i de frådende bølger.

Der var, så vidt jeg husker, kun et skib, der holdt sig oven vande her i havnen. Det var en fuldtlastet skonnert - vistnok med majs i lasten. Den var fortøjet med stærke trosser og kæder til pælen ude midt i havnen og til den vestre mole, så at den kunne holde sig klar af boldværket og derved slap for at blive sønderknust.

Min fader havde den gang en slagtersvend, der ikke var bange for at få sig en våd trøje. Da Det forenede Dampskibsselskabs store varehus ude på nordre mole væltede overende af stormen, var der ved den tid masser af gods i det, der skulle med dampskib til København. Dette gods, blandt andet et parti oste fra Dalbygård, flød rundt for vind og vove. Nævnte slagtersvend gik ud i vandet til midt på livet for at bjerge oste og hvad andet, han kunne få fat på. En ung pige mistede alt sit indleverede rejsetøj. Hun stod for at rejse til Amerika.

På stormflodsdagen sad en tegner i Havnegade og tog en skitse af situationen; det er - så vidt vides - den eneste tegning fra Stubbeboing, der er tegnet under selve stormfloden. Senere malede barbermester Mathisens søn på grundlag af denne skitse et stort maleri, der er erhvervet af Stiftmuseet i Maribo.

Dosseringen langs hele byen blev totalt ødelagt, og vandet var trængt ind over alle de lavereliggende haver. Hen på aftenen var vandet begyndt at gå tilbage. Vi var den næste dag ude vest for byen, helt ude ved Porrebugten. Overalt så vi stormens og vandets ødelæggelsesværk i form af ødelagte marker, vraggods, tømmer, brædder, pramme og både, der var kastet op på markerne. Øst for byen ude ved Stampen stod vandet på ulykkesdagen så højt, at det gik over skodderne, der lukker for vandet ind til Tyreholmen, der fuldstændig blev sat under vand, samt de store engstrækninger om forbi Carlsfeldt, videre om til Maglebrændevejen ved Fribrødredalen. De store engstrækninger, der hørte til Næsgård, var ligeledes oversvømmede. Dæmningen, der strækker sig fra Søborg ud til Grønsund færgehavn, blev gennembrudt, og vandet styrtede ind over det store engparti helt om til Vejringe jorder.

Vejen, der ligger mellem Hares gård og Næs by, var ligeledes oversvømmet af vandmasserne. Ovennævnte slagtersvend havde en slem tur over denne vej, da han skulle bringe kød til Næsgård den dag. Genvordighederne begyndte allerede for ham mellem byen og Stampen. Hans hat gik tilvejs, og en dame, der fik lov at køre med, da hun skulle samme vej, led også stormskade, hendes paraply slog bagud og havnede i Tyreholms brusende vande. Da han skulle over vejen ved Næs, måtte han med hest og vogn arbejde sig frem gennem vandmasserne. Der druknede en lille fem års dreng, søn af bødker Jens Jørgensen, der boede i det lille hus ved åen. Drengen ville om aftenen, da vandet var faldet noget tilbage, løbe bag efter sin moder, der var gået langs volden hen til Kehlings gård i næs. Der mentes, at stormen havde væltet ham ned af skrænten ud i vandet, hvorved han omkom.

Gamle Maren Stine Kock, født Jensen, Vejringe, der nu er 78 år, var gift med Jens Larsen Kock af Vejringe. Hun tjente

stormflodsåret hos gdr. Rasmus Kehling, Næs, og har meddelt mig følgende: Den 13. novbr. 1872 om morgenen ca. syv gennembrød vandet dæmningen ind til de store engstrækninger, der omfatter cirka 180 tdr. land, der hører under Næsgård. Et hus var bygget indenfor dæmningen og beboedes af arbejdsmand Hans Jørgen Jensen, der havde fast arbejde på Næsgård. Han var om morgenen på vej til sin arbejdsplads, men blev af vandet tvunget tilbage mod hjemmet. Vandet var imidlertid vokset i en betænkelig højde og spærrede ham vejen, så han hverken kunne komme frem eller tilbage. Han måtte da klamre sig fast i en piletop, da vandet efterhånden nåede ham til halsen. Hans råb om hjælp blev hørt af Rasmus Kehling, der hurtigt fattede en beslutning. Han trak to heste ud af stalden, sprang på ryggen af den ene og lod den svømme mod piletræet i det håb, at Jensen skulle nå op på ryggen af den medfølgende hest. Men forsøget mislykkedes. En lang line blev da hentet, og den ene ende blev kastet hen til Jensen, der heldigt fik fat i den. Kehling satte nu kursen mod land med Jensen slæbende bag efter hestene, og derved blev han reddet op af sit ufrivillige, kolde bad.

Huset, hvor Jensens familie opholdt sig, var imidlertid fuldstændig omgivet af vandet, der inde i stuen nåede op til skiven på den gamle bornholmer - det vil sige en højde af 2 - 2½ m. Familien bestod af konen og to børn i alderen fra tre til fem år samt konens gamle moder, der var meget svagelig. disse mennesker måtte redde sig op på loftet tillige med deres gris. Køerne og fårene druknede. Hen imod aften blev beboerne reddet i en båd fra Søborg.

Rasmus Kehling blev senere for sin redningsdåd kaldt op på Næsgård, hvor geheimeråd Classen holdt en kort tale til ham og overrakte ham et smukt sølvbæger.

Note: Svend Ove Pedersen har afskrevet ovenstående fra : Stormfloden. Øjenvidner beretninger. samlet og udgivet af Knud Hansen. 1922.

Beretning fra Emilie Olsen, Særslev

Jeg vil begynde med at fortælle om mit barndomshjem. Mine forældre var Ane og Lars Peter Petersen Krøll, og vi var 7 piger og havde et tre-tønderlands sted på Særslev Klep. Det var det sidste sted ved åen, og det lå meget idyllisk. Min far var brolægger og gik lange strækninger på arbejde, helt til Gedser og Nykøbing Sukkerfabrik, da der ikke var nogen transportmuligheder, ikke en gang banen var på det tidspunkt oprettet. Men min far var med til at anlægge banen til Gedser, og senere fik han en cykel med faste ringe og karbidlygte.

Men vi havde en dejlig barndom og opdrættede selv høns, ænder, kalkuner, gæs og grise. Vi havde også køer, og i åen var der et mudderhul, hvor der også var ål, så vi manglede aldrig mad, selv om vi var mange børn, da vi næsten var selvforsynende med alt. Min mor havde høstarbejde på Dalbygård, som havde marker op til vores jord, og vi var med til høstgilde, og det var en stor fest for os børn.

Og så vil jeg fortælle lidt om min skoletid. Jeg gik til at begynde med i Lunderskolen og senere i Horbelev Skole, og jeg havde en oplevelse, jeg husker tydeligt. Det var en dag, jeg gik hjem fra skole, da kom der et hestekøretøj, og en betjent spurgte, om jeg ville køre med, og jeg troede, jeg havde lavet noget forkert, og blev bange, men det var, fordi han vidste, jeg havde langt hjem, at han tilbød mig at køre med, da der jo ikke var nogen transportmidler dengang, og vi gik altid med hjemmestrikkede strømper og træsko.

Da jeg blev konfirmeret, kom jeg ud at tjene, og da var jeg 14 år, og sidste plads jeg havde, var på Dalbygård, hvor jeg havde det godt. Der var jeg kokkepige, og jeg kan huske, at jeg lavede punch, når der var høstgilde, og der blev jubel,

når jeg kom ind med den. Thorsen på Dalbygård havde to sønner, Erik og Fritz, og de var meget glade for at komme med mig hjem til min mor og far på Kleppen, og så gik vi over markerne, for så var der jo ikke så langt.

Og så blev jeg gift med brødkusk Peter Olsen den 26. oktober 1917, og samme dag blev min søster Julie og Peters broder Carl Olsen også gift, og vi fik lov at holde både sølvbryllup og guldbryllup sammen alle fire. Vi havde købt et hus i Særsløv, hvor vi så flyttede ind, men jeg var af og til på Dalbygård og hjalp til, efter at jeg var blevet gift, og senere gik jeg ud som kogekone, og min mand Peter Olsen var brødkusk på Horbelev Bageri, først hos bager Olsen og senere hos bager Knudsen, indtil han fik sin folkepension, og han sad 8 år i Horbelev Sogneråd og var samtidig sygekasseformand i en lang årrække.

Brødkusk Peter Olsen, Horbelev Bageri.

Note: Emilie Olsen blev født d. 27/6 1893 og døde d. 10/9 1993 på Horbelev Plejehjem. Hun har fortalt sin beretning til Rita Jørgensen, Horbelev, som har indsendt den til Arkivet.

Kender du et tiggermærke?

Jesper Hjermind

For ikke så mange år siden kunne man på de danske veje træffe skærslipperne, spritterne, altså de som drak sprit, og en række andre af landevejens og samfundets løse fugle. De drev omkring fra sted til sted, og ofte var de velkomne gæster som overnattede i laderne; hvis de altså først afleverede tændstikkerne. Det er en af de fortællinger, man får, når man spørger ældre folk om landevejsridderne.

En anden hårdnakket historie er, at de havde et indbyrdes sprog eller tegn, som de satte på hegnspæle, husmure osv. Hør blot denne historie fra 1904, for øvrigt den eneste kendte på tryk, fra Danmark: En medarbejder ved "Adresseavisen" har aflagt besøg i Københavns mest berygtede beværtning "Blodkoppen" i Farvergade. Her er aldeles ikke så slemt, som folk tror, sagde værten I virkeligheden er det yderst sjældent, at her bliver ballade, for de gæster, der søger her, er fattige folk, som dagen igennem har tigget sig frem eller været kludesamlere. Når de kommer under tag om aftenen, er det eneste, de forlanger, deres mælketoddyr og deres senge.

Det så ud til at han havde ret, værten. De så virkelig også grumme fredelige ud, som de sad her rundt om. Der kom en tigger! Tænk - en tigger i "Blodkoppen"! Han gik rundt ved bordene og bad. Da han kom til mig, gav jeg ham en 10-øre. Værten sagde, efter ar fyren var ude af døren: - "Nu har vi hele slænget. Kom med ud, så skal De se".

Og vi gik ud på gaden. Værten pegede på muren, på den var tegnet en lodret kridtstreg. "Hvad betyder det?" "At han har fået noget!" Rigtigt - næppe fem minutter efter stod der en ny tigger, og han lod sig ikke narre, men gik lige løs på mig. Efter værtens råd gav jeg ham ikke noget. Men da vi atter så på muren, var der tegnet en hvid kridtstreg vandret over den

lodrette. Det betyder at nummer to ingenting fik, oplyste værten.

I løbet af ti minutter var der mindst otte tiggere, og de der fik noget, tegnede lodrette, men de der intet fik, tegnede vandrette streger.

Se det var jo en 90-år gammel historie. I dag kan man høre lignende historier, men hvordan så mærkerne ud? Er der nogen der har tegnet dem af eller eventuelt taget et fotografi? Hvornår er de sidste blevet set? Sad mærkerne kun på hegnspæle? Er der nogen der har snakket med landevejsridderne om disse tiggermærker?

Ovenstående artikel stod i det lokal- og kulturhistoriske tidsskrift "Journalen" i marts 1996. Artiklens forfatter og ham der stillede spørgsmålene var Jesper Hjermind fra Viborg lokalhistoriske Arkiv, og vi bringer nu spørgsmålene videre: Er der nogen blandt vore læsere, der kender noget til disse mærker, vil vi meget gerne høre om det.

Kilde: Journalen. Lokal- og kulturhistorisk tidsskrift. marts 1996.

Spredte træk fra Horbelev-Falkerslev kommunes sogneprotokoller anno 1892-95

Vibeke Ravn- Mortensen

2. februar 1892

Andragende fra en del beboere på Særslev Klep om optagelse af en derværende privat vej på fortegnelsen over kommunens offentlige veje.

Beslutning:

Optagelse af vejen som offentlig bivej kan for tiden ikke finde sted, da det ikke falder sammen med det 5-årige gennemsyn af vejfortegnelsen. Man fandt efter omstændighederne at kunne bevilge 40 læs grus til vejens istandsættelse mod at vedkommende lodsejere leverer samme quantum.

År 1892 d. 5. marts indfandt undert. formand for Horbelev Falkerslöv sogneråd sig med 3 vidner hos en udflyttet fra Nørre Tåstrup by boende husmand for at registrere hans ejendele til dækning af fattigvæsenets nuværende og fremtidige tilgodehavende for ydet understøttelse til hans og families underhold.

Husmanden var nærværende og ejendommene blev påviste således:

1 dragkiste	1 vandspand	1 klædeskab
1 seng	1 lampe	forskelligt
1 sofa	1 kakkelovn	1 skab
2 overdyner	1 underdyne	1 stueur
1 lommeur	2 gryder	2 pander
1 indmuret kjedel	1 kværn	
1 bismær	1 slibestem	1 hakke
1 spade	1 ko	1 får

Effekternes samlede værdi overstiger ikke 150 kr. Flere effekter forefandt ikke, hvorimod husmanden foregav at eje 1 hus i Nørre Tåstrup med tilliggende af hartkorn 1 tdr. 2 skæpper 2 1/4 album, gammelskat 2 kr. 95 øre, der ansættes til en værdi af 1550 kr.

Husmanden blev gjort bekendt med forretningens betydning og navnlig blev det betydet ham, at der ikke må disponeres over effekterne eller ejendommen ved salg eller pantsætning.

A.P.Nielsen
sognerådsformand

Vidner
L. Nielsen
H. Thorsen
J. Skaaning

14. juli 1892:

Anmodning fra C. Andersen til sognerådsmedlemmerne om til brug for husflidsskolens elever at forsyne denne til den kommende vinter med hestehår.

Beslutning: sognerådet kunne ikke inklade sig herpå!

16. september 1892:

Meddelelse om at amtsrådet har approberet solget af et hus 1½ tdr. land af jordlodden samt at der af kommunekassen udredes for 1892, 200 kr til "de fattiges kasse" 50 kr. til husflidsskolen i Bregninge, til lærer Corfitzen 30 kr. for afholdelse af aftenskole og 25 øre pr. tdr. hartkorn til medhjælp for sognerådsformanden.

Samme dato:

Skrivelse til amtsrådet:

Horbelev-Falkersløvs sogneråd tillader sig herved ærbødigst at andrage om at få amtet til at grundforbedre og fremtidig

at vedligeholde som landevej den del igennem Horbelev sogn løbende Nykøbing-Grønsund-Vej, nemlig strækningen fra Karleby skel til Sukkerroestationen i Sørslev - 7300 Alen eller til dels denne, og da man er vidende om at Karleby-Horreby-Nr.Ørslev kommuner vil fremkomme med et lignende andragende om vejstrækningen fra Karleby skel til Horbelev sogneskel vil der altså derved for Horbelev sogns vedkommende få en langt bedre forbindelse med Nykøbing, og dels af hensyn til kommunen år for år stigende udgifter kunne amtsrådet måske finde sig foranlediget til at overtage nævnte strækning.....

samme dato:

Spørgsmål om ved indeværende års udgang at ophøre med den hidtilværende levering fra gårdmændene af naturalier til fattiglemmer.

Det besluttes:

..at ophøre med den hidtilværende levering af korn til fattiglemmerne, at lade møllerne levere 200 pund brød, såvidt de er villige dertil til den pris, hvortil rugen ansættes pr. tønde til kapiteltakst, at levere ligeså mange pund brød til lemmerne, som de have modtaget tilsammen i rug og byg. (Rug beregnet til 200 pund pr. tønde, og byg til 190) samt at udbetale dem 60 øre for hvert fjdk. malt, de hidtil have modtaget. Den nuværende beholdning overleveres til mølleren mod levering af et tilsvarende antal pund brød. Mølleren pålægges at holde kontrol med hensyn til brødleveringen.

sign. A.P.Nielsen, Chr. Christensen, O. Bertelsen, P. Skaaning, H. Hare, P. Hansen, P. Tønnesen, L. Nielsen, L. P. Koch, Hans Olsen, P. Belling, H. Thorsen.

28. september 1892:

Redegørelse for POGESKOLEN i Horbelev:

..."pogeskolen er oprettet som midlertidig på grund af for indskrænket plads i Horbelev skole, der er oprettet 1. november 1887 og besøges i reglen af børn fra 6 - 9 år.

Lærerindens navn er CHRISTIANE CORFITZEN, hun der er ueccamineret, er efter aflagt prøve ansat af skoledirektionen e. sognerådets indstilling. Hendes løn er 400 kr. årlig foruden skolepenge og anordningsmæssig brændsel til skolelokalet, hun nyder hverken alderstillæg eller tillige efter lov af 21. april 1881.

16. januar 1894:

Grethe Hansen, Falkerslev anmoder om sognerådet vil anskaffe en rok til hende, da hun ikke selv kan skaffe sig en sådan.

Beslutning:

Sognerådet tilstod hende 6 kroner til anskaffelse af en rok.

12. december 1894:

Sognerådet beslutter at afslutte akkord med møllerne Kamper og L. Nielsen om levering af brød til fattigvæsenet for januar kvartal for en pris af 9 kroner for 200 pund brød.

13. maj 1895:

Forespørgsel fra amtet om oplysninger om hvilke mænd, der i årenes løb er benådede med Dannebrogmændenes hæders tegn uden iøvrigt at være benådet med Dannebrogordenens Riddergrader.

SOGNERÅDET svarer, at der såvidt bekendt, findes der her i kommunen ingen mænd, der er benådede med Dannebrog-

mændenes Hæderstegn eller Dannebrogordenens Riddergrader

Under samme dato oplyses det på forespørgsel, om hvordan Horbelev kommune fører tilsyn med kommunens plejebørn.

Der svares: "Da tilsynet her i kommunen hidtil har været ordnet således, at der har været udnævnt 2 kvinder i hvert sogn som tilsynshavende, og disse have tilset plejebørnene og gjort indberetning til sognerådet, når de har forment, at der var anledning hertil, vedtoges, da denne ordning formenes at have været tilfredsstillende, også fremtidig at bibeholde denne og vil man i så henseende formå de tidligere tilsynshavende

LÆRER LARSENS HUSTRU I HORBELEV
PROPRIETÆR ANDERSENS HUSTRU I SÆRSLEV
GDR. BELLINGS HUSTRU I VIRKET
GDR. P. BRUUNS HUSTRU I TRUELSTRUP.

til at vedblive at fungere, iøvrigt vil sognerådet selvfølgelig sørge for, at de særlige bestemmelser om tilsyn med plejebørn blive iagttaget.

13. juli 1895:

Begæring fra Pastor Munkebo om at sognerådet ved påligning af beboerne i henhold til lov om kirkens opvarmning vil være villig til at sikre de med kirkens opvarmning forbundne udgifter.

6. november 1895:

Spørgsmål om sognerådet til at lade foretage udpantning hos gdr. L.P.Ravn i Meelse, der under påskud af, at hundene altid, når de ikke anvendes til trækdyr, er indelukkede i hans gård, har nægtet at betale hundeskat.

Besluttes: at afæske L.P.Ravn en under eds tilbud afgivne skriftlig erklæring om, at hans hunde aldrig gå løse udenfor gården og at afgive denne inden 14 dage, da der i modsat fald uden videre varsel vil blive forlangt udpantning af beløbet!

Kilder: Horbelev kommunes forhandlingsprotokol 1890-1900

Lidt motorcykelhistorie

Erik Nielsen

Jeg kunne nu godt tænke mig at fortælle lidt om, hvordan det med veteranmotorcyklerne og mit arbejde med gamle motorcykler begyndte.

Se i Nykøbings Motorsportsklub, som jeg var medlem af, og hvor jeg deltog som motorsportsmand i orienteringsløb, pålidelighedsløb, terrænløb og rodeoer, der var der vel cirka 30 - 35 andre motorcykelkørere, der også deltog i disse løb; men sidst i 50-erne da blev mange af disse mænd bilejere, og biler og motorcykler de kunne ikke arbejde sammen, så motorklubben den døde lige så stille.

Men så var det, at jeg traf Roar Madsen og Dyval Restrup og foreslog, at vi skulle anskaffe os hver en gammel motorcykel og se at få fat i nogle af de andre gamle motorsportsfolk og køre nogle kammeratskabsløb og så slutte på en kro, hvor vi kunne få os en bid brød og en kop øl og snakke lidt om den svundne tid. Det syntes de, var en god ide; men da vi så talte sammen godt ½ år efter, havde jeg fået købt de første 8 motorcykler, og Roar Madsen og Dyval Restrup de havde godt nok fået talt med nogle af de gamle medlemmer af motorklubben, men der var ingen, der havde fået købt sig en gammel motorcykel.

Så min plan med genoplivning af den gamle motorklub, den blev ikke til noget. Men se nu havde jeg begyndt at samle gamle motorcykler, og jeg fik så den tanke, at kunne en baron på Ålholm tillade sig at samle på gamle biler, så kunne jeg vel nok tillade mig at samle på gamle motorcykler, og fra 1960 kom der gang i samleriet. Hjulpet af nogle artikler i Berlingske Tidende, der også blev trykt i Jyllandsposten blev jeg kendt over hele Danmark, og jeg fik mange henvendelser fra folk, der havde en gammel motorcykel stående.

Jeg har prøvet at få 7 breve på en dag om motorcykler, der stod på Fyn og i Jylland, så jeg måtte afsted med min Morris og fik da de 4 med hjem. Det var en 2-dages tur, og da jeg kom hjem lå der 3 breve, 1 fra Skanderborg, 1 fra Randers og 1 fra Hjørring. Nå, de måtte vente lidt, for jeg skulle jo også tjene nogle penge.

1963 blev det helt store år. Da købte jeg 43 motorcykler, og min samling var efterhånden blevet ret betydelig. Så i 1964 hjalp min bror Ib mig med at konstruere og beregne en udstillingshal, som skulle ligge i min ret store have, men materialepriser beløb sig til over 75.000 kr., og det var mere end jeg kunne klare. Dertil kom, at jeg bor på en blind vej, så parkeringsmulighederne var helt umulige.

Nå, der er et gammelt ord, der siger, kommer tid, kommer råd. Det slog til denne gang, for kun et år efter blev jeg ringet op fra Egeskov Slot på Fyn. Det var Greve Claus Ahlefeldt, som var ved at tænke på at sætte sin besætning ud, fordi selv en stor og højtydende kvægbesætning ikke mere kunne svare regnskab. Det var så hans tanke at leje den store lade ud, men han kunne ikke opnå en rimelig leje. Så nu ville han lave et kombineret veteranmuseum med biler, motorcykler, gamle hestekøretøjer, cykler og flyvemaskiner. Om jeg kunne tænke mig at være med. - Ja, hvorfor ikke!

Det blev til nogle lange telefonsamtaler, men så sagde Grev Claus: Nej, Erik, jeg bliver nødt til at komme og besøge dig, for hvis det passer, hvad du fortæller, så må du jo have over 100 gamle motorcykler. Ja, jeg mente selv, at der var cirka 110 og nogle ukomplette.

Så jeg fik besøg af greven fra Egeskov, han kørte i en 2 personers Jaguar sportsvogn, det var en herlig bil. Jeg har selv prøvet den på de fynske landeveje; det var en oplevelse, såvel køreegenskaber, bremses og den store 6 cylindres motor. Det var noget helt andet end at køre Morris 1000. Nå vi fik da

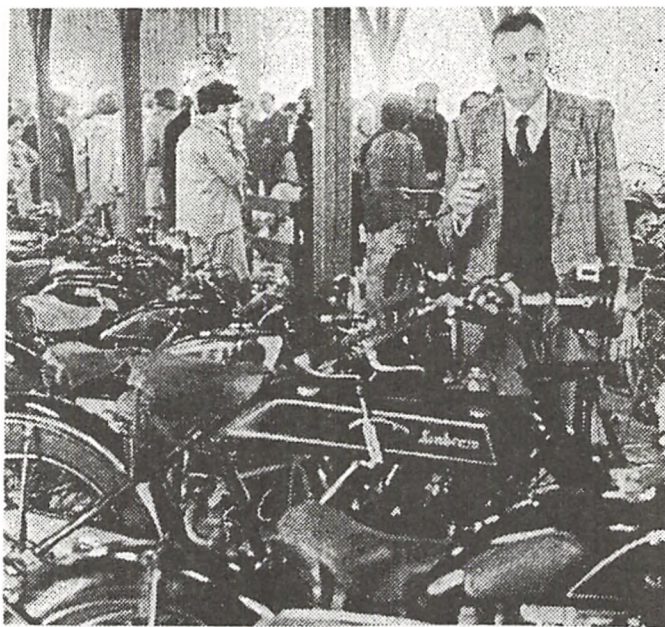
set 40 motorcykler ud af min samling, og på et stykke papir blev der lavet et udkast til en lejekontrakt på 10 år.

Ja, selve åbningsdatoen på Egeskov kan jeg ikke huske, men jeg har i min scrapbog en del avisudklip fra den tid. Jeg fik senere at vide, at Grev Claus havde fået mig anbefalet, fordi jeg i 1966 var statist og udlånte 2 motorcykler til Flamingo Film, da de optog en film om Danmarks første flyver, som også var motorcykelkonstruktør og byggede Ellehammer Motorcykler. Denne film blev optaget i 1966, og Egeskov Veteranamuseum det åbnede i 1964. Det var en større fest med flyvemaskineopvisning, faldskærmsudspring og stor middag på slottet om aftenen. Vi var 85 indbudte. Det var en god dag med mange oplevelser, og jeg kan huske, at jeg gik en tur ud og så , hvordan Egeskov så ud med lys i de mange vinduer, der spejlede sig i slotsgraven, for Egeskov er jo en gammel Vandborg. Den aften traf jeg selvfølgelig mange interessante mennesker, men mange af dem var jo allerede i 1967 ældre folk, og da vi i dag skal lægge 30 år til, ja så er der ikke mange tilbage fra dengang.

Ja, nu er vi så kommet til 1977. Det er det år, hvor Stubbe-købing Motorcykelmuseum bliver åbnet.

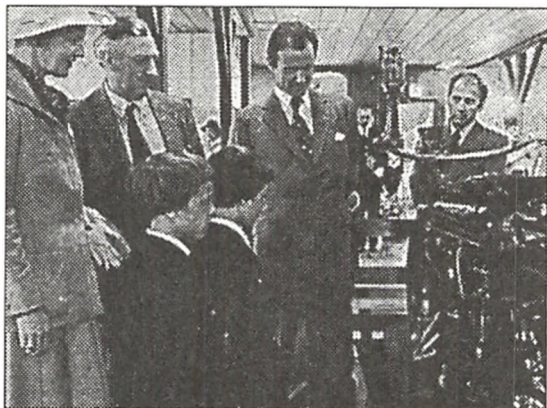
Den 4. juni kl. 13.30 lukkedes døren op for Motorcykelmuseet. Der var mange forskellige indbudte: stiftamtsmand Lundsteen, borgmester Hauschildt, kulturudvalgets formand, skoleinspektør Niels Koch, bankdirektør Jørgen Jacobsen, stadsingeniør H. Hagbart og mange andre. Jeg havde lavet et veteranløb for motorcykler, hvor der var godt 20 deltagere. Det var min tanke, at det skulle være en årlig begivenhed, men vores parkeringsplads var alt for lille, så det blev ved det ene løb. Nu bagefter så kan jeg se, hvad jeg skulle have gjort. Dertagerantallet skulle være begrænset til 24, og der skulle være nedlagt forbud mod ledsagerbiler. Det skulle holdes indenfor meget faste rammer, men det skulle være en god oplevelse for deltagerne, således at de kunne sige: jeg var med i Stubbekøbingløbet! Det kunne være gjort, men bagefter, ja så er der mange kloge.

Fra åbningen af Motorcykelmuseet. Lolland-Falsters Folketidende.

I 1977 da havde Lolland-Falster officielt dronningebesøg i 2 dage. De kongelige kom sejlene til Nykøbing med kongeskibet og kørte rundt på besøg på Lolland 1 dag og på Falster 1 dag. Jeg blev spurgt, om det var muligt for mig at komme til Stubbekøbing og forevise motorcykelsamlingen for de kongelige. Det sagde jeg ja til. Det næste der skete, det var, at jeg fik en indbydelse til frokost hos Stiftamtmand Lundsteen den 21. juni kl. 12.20. Det var en stor oplevelse. Vi var ialt 24 personer. Vi fik rejer med franskbrødsnitte og citronbåde, derefter sprængt duebryst med nye grønsager og smeltet smør og til sidst ostepanering, dertil blev der serveret rødvin. Jeg havde fru Lundsteen til borddame, og man samtalede som ved almindelige selskaber. De kongeliges nærværelse virkede ikke trykkende på selskabet. Til sidst fik vi mocca med kransekage og småkager, likør eller cognac. Kl. 16, tror jeg det var, kom så de kongelige på besøg på motorcykelmuseet.

Vi lukkede døren 1 time, før de kom, således at Dronningen, Prins Henrik, prinserne og de medfølgende hoffolk havde museet for sig selv. Kulturudvalgets formand Niels Koch tog imod på museets vegne og borgmesteren bød velkommen, da de kongelige ankom i biler. Derefter blev ordet givet til mig, og jeg gik en omgang rundt og fortalte om de forskellige motorcykler. Dronning Margrethe var en interesseret tilhører, og da jeg undskyldte, at ikke alle maskinerne var istandsat, svarede hun: Ja, det ser jeg, men jeg har forstået, at det er noget De har arbejdet med i deres fritid. Så det forbavsende hende ikke, og som hun selv sagde, så vidste hun en del om samlinger og museumsvirksomhed, og så godt som alle museer har depoter med ting, der skal sættes i stand, når tid og penge tillader det. Så hun anbefalede mig at samle, mens det endnu kunne gøres, så var der noget at arbejde med senere. Og selv om man ikke fandt alt lige attraktivt i øjeblikket, så skulle man huske, at tiden den arbejder jo for al museumsvirksomhed.

*Erik Nielsen fortæller Dronningen og Prinserne om motorcyklerne.
Folketidende den 22. juni 1977. Foto Anders Knudsen.*

Det er fuldstændig rigtigt, og hvor har jeg dog tit ønsket, at jeg i de 19 år, hvor Motorcykelmuseet har været en realitet, havde købt for 50.000 kr. hvert år, fortrins nyere motorcykler, for det er jo blevet sådan, at en motorcykel, der er 15 år, ja den har udviklingen gjort til en gammel motorcykel. Det har jeg ikke kunnet magte økonomisk, men samlingen er dog i dag på cirka 165 enheder, og den vokser da stadig, dels ved indkøb, men jeg har da også fået nogle få motorcykler forærende af deres tidligere ejere, fordi de gerne så deres motorcykel bevaret.

Helene Hansen, Sdr. Alslev

Helene Strange

Dobbeltbryllup har for mange af de ældre staaet som noget saare uheldigt, og derfor noget, man helst ikke skulde indlade sig med. Selv om to Søskenepar skulle "paa Bytte" fra en Gaard til en anden, saadan som det tidligere ofte har været Tilfældet, og "Byttet" skulde finde Sted samtidig, saa fandt de fleste dog, at Vielsen ikke maatte foregaa paa en og samme Dag. Det var ikke godt for to Søskenede at blive viet i en Time. Men naar man nu stod overfor det, at f.eks. to Døtre skulde glide ind i Ægtestanden ved et og samme Tidspunkt, kunde man alligevel nok lide at slaa Gilderne sammen, saa det hele blev gjort med nogenlunde ens Ulejlighed; adskillige valgte derfor at lade det ene Par blive viet en Dag eller to før det andet. Saaledes holdt en Gaardmand paa Nordfalster Bryllup for sine to Døtre, der skulde giftes med en anden Gaardmands to Sønner. Om Onsdagen viedes de to ældste af dem, om Fredagen de to andre, og endelig om Søndagen var der Andendagsgilde for begge Parrene. Gaardmanden slap her med tre Dages Festlighed imod ellers at faa fire, hvis Døtrene skulde holde Bryllup hver for sig, og ved at give Brudeparrene hver deres særskilte Bryllupsdag, havde man værnet sig imod de Uheld, som ellers kunde ventes ved et Dobbeltbryllup.

Lad mig her lige indskyde den Bemærkning, at der findes adskillige Nutidsmennesker, som ogsaa slaar syv Kors for sig, naar Talen falder paa samtidig Vielse af et Søskenepar. De gamles Spaadomme om, at ihvert Fald et af Parrene vil blive ulykkelige, har bidt sig saa godt fast, at det ikke er let at ryste af.

Men har end de fleste før holdt paa Uheldet ved de dobbelte Søskendebryllupper, er det dog ikke alle, som har næret

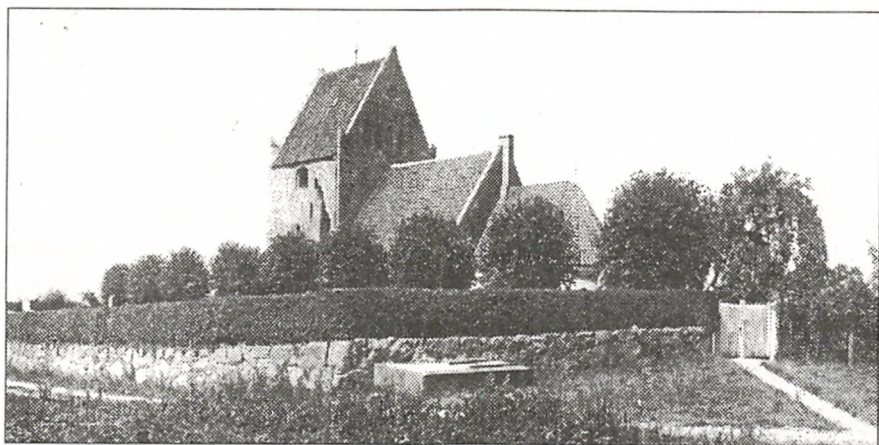
frygt derfor. Helene Hansen og hendes Søster og deres Mænd vovede dristigt at styre ind i Ægteskabets Havn paa en og samme Dag og Time. Det store Dobbeltbryllup stod paa den Gaard, hvor Helene Hansen endnu har sit Hjem, og der var brygget og bagt og slagtet i svære Maader for at fejre den sjældne Fest ved et sædvanligt Todagsgilde og med tre Gilde-slav tilsammen.

Brudgommerne var nemlig fra hver sin Gaard, og hver havde sit Lav i Følge, saa her blev mange at tage imod sammen med Brudenes Slægt og Venner. Efter Tidens Skik bestod Middagen af "Kødbollesuppe og Peberrodskød", og Dagen før Brylluppet sad syv "færdee" Koner og skrabe Kød til Kødbollerne. Inden Kødhakkemaskinernes Tid var det et mægtigt Arbejde at lave Fars. Ikke en "Seje eller Sejsing" maatte der være i Skrabe-kødet, som saa skulde under en Hakkekniv eller en Økse for siden at røres, og finthakket Tælle skulde der i dem, ellers blev de ikke skøre eller "pivee", som de burde være.

Og nede i Kælderen stod 17 store kogte Skinker på hver sit Fad sammen med lige saa mange Lammelaar, Rullepølser, Medisterpølser og en halv grønsaltet Gaas paa Toppen. Saa-dan skulde jo et ordentligt Gildes-Saltmadsfad se ud, når det blev sendt af sted fra Slægt og Venner indenfor "Bærelavet". I de ældste Tider skulde en fin Gildesulebøtte være grøn med røde Ben, men siden fik man vældige Fajancefade at lægge Sulet paa. Saltmadsfadene var fremme til Medaften samt de to frokoster, hvormed Gilderne begyndte og sluttede. Efter Andendagsgildet tog Konerne deres Fade med sig hjem igen; paa dem alle var der ikke lige meget. Man plejede at sige, at de begærlige Koner søgte at faa deres Saltmadsfade paa Konebordene, da Konerne ikke var saa haarde ved sulet som Mændene. Men der var ogsaa adskillige, der satte en Ære i, at der var gjort et ordentligt Indhug paa deres Sulevarer, da det var et Bevis for Lækkerheden. I Sdr. Alslev var det for-

øvrigt den Gang Skikken, at de Koner, der havde leveret Saltmadsfad, fik en stor Hvedekage som Tak for det Sul, hun havde ydet til Gildesgæsterne. Desuden var der ogsaa "baaret" Smør, Æg, Fløde og Fjerkræ fra Lavet, saa de indbudte fik ogsaa at mærke, der skulde laves Gilde.

Til den dobbelte Bryllupsfest blev der bl.a. bagt en Halvtøndefuld af Tvebakker, og Æblekagerne rørtes i det store Dejtrug, saa der var Gildestillavning, saa det kunde forslaa noget. Søsteren, der var to aar ældre end Helene Hansen, blev gift med en Dyrlovson, og som de ældste viedes de først. Begge Brudepar fik mest Brudeskænk, d.v.s. rede Penge, men Helene Hansen fik dog ogsaa en Brudegave - et stort Sukkerfad, som hun har endnu. Til Brylluppet havde hun faaet en fin sort Damskjole og var smykket med Myrtekrans. Hun er nemlig Lollænder af fødsel og har derfor aldrig baaret den almindelige Falsterdragt. Som Andendagskjole havde hun en af brun Alpakka, og endelig havde hun ogsaa faaet en ny Hvergarnskjole - og dem alle skulde hun vise sig med og maatte derfor klædes om flere Gange.

Sdr. Alslev kirke hvor Helene Hansen og hendes søster holdt dobbeltbryllup

Under Spisningen sad begge Brudepar Side om Side i en lang Sofa, og ved Middagsbordet gik der Tavler rundt baade til de fattige og Musikanterne. Om Natten dansedes der ude på Loen, og der blev "rendt Lang rumpe" gennem hele Gaarden. Der var Fest og Glæde overalt.

Helene Hansen er født 9. decbr. 1848 i Øster Ulslev, hvor Faderen den Gang havde en Gaard. Her gik hun også i Skole, og hendes sidste Lærer var en Broder til Sønderjydernes kendte Fører, Gustav Johansen. Kort efter hendes Konfirmation flyttede Familien til Sdr. Alslev. Turen gik baade for Folk og Fæ pr. Vogn og pr. Trækfærge over Guldborgsund fra Sundby L. til Nykøbing. Flytningen var besværlig, men gik dog helt godt, kun med Tabet af en Hane. Helene Hansen var ikke straks glad for at komme til Falster, og i flere Aar led hun stærkt af Hjemvæ efter Lolland. Hendes Moder var en Lærerdatter fra Krønge og havde tjent i forskellige Herskabshuse; bl.a. havde hun været Barnepige for en General Evalds Datter, der siden blev gift med Baronnen paa Lungholm. Som Baronesse rakte hun ogsaa senere sin gamle Barnepige en hjælpende Haand. Morfaderen hed Kranker. Den daværende Skole var meget gammel og laa med Møddingen ud imod Vejen lige overfor Kirken. I Hverdagsstuen var Alkover med et lille Aflukke ind imellem, hvor man havde et Slags Spisekammer.

Da Helene Hansen kom til Sdr. Alslev maatte hun ofte spadserere til Nykøbing efter Post, og da hendes Forlovede senere var Soldat vandrede hun ogsaa ind for at faa sine Breve afsendt til ham. Baade hun og hendes Søster havde nemlig faaet Lov selv at vælge de Mænd, de helst vilde have, derfor blev der ogsaa Breve at skrive, hvilket ellers paa de Tider ikke var helt almindeligt.

Paa 25 Aarsdagen for det store Dobbeltbryllup holdtes der dobbelt Sølvbryllup hos Dyrløvs. Guldbryllupsdagen fejredes i Helene Hansens Hjem, men da var Søsteren Enke. En lille

Sønnedatter blev samtidig døbt, og Guldbruden var Gudmoder.

Helene Hansen har nu været Enke i 9 aar, saa hun kommer ikke til at opleve flere store Højtidsdage af den Art, som 11. November før har budt hende, men Mindet om de, der er svundne, lyser for hende med en klarlig glans.

Helene og Peder Hansen i haven til den gård, som de overtog efter hendes forældre, Maren og Anders Kølle. Ca. 1910.

Note: Fra Helene Stranges "Den ældste Generation i Lolland-Falsters Stift."

Årsberetning for lokalhistorisk forening 1996.

Kristine Asser Hansen

I marts havde vi et foredrag af pastor emeritus Poul Martin Hansen: Fra rigets andendame til færgekone på Falster.

En mærkelig skæbne.

Hvor levede Marie Grubbe sine sidste år? Hvad levede hun af? Hvor er hun begravet? Disse spørgsmål og mange flere er stadig ubesvarede.

I april fortalte arkæolog Anne Elisabeth Jensen om spedalskhedskirkegården i Stubbekøbing.

I forbindelse med udgravning til parkeringsplads ved sportshallen kom man på sporet af spedalskhedskirkegården. Og dermed er der så igen løftet en flig af historien om Stubbekøbings beboere.

I maj besøgte vi Thoreby Kirke. Pastor Sv. Åge Nielsen viste rundt. Det er altid dejligt at besøge en kirke, især når man mærker, at fremviseren både har stor viden om kirken og holder meget af den.

Juni. Sommerturen gik i år til Odsherred. Vi så Dragsholm Slot og Anneberg Samlingen af antikke glas. Vibeke Ravn-Mortensen var på hele turen vores meget dygtige guide. Det gjorde turen gennem det sjællandske landskab til en stor og dejlig oplevelse. Tak Vibeke.

I august besøgte vi Museumsgården i Keldbylille. Der er meget at se både ude og inde. Et besøg værd.

I september kom museumsformidler Ove H. Nielsen og naturformidler Sv. Thorsen. De stillede spørgsmålet: "Hvorfor bor der mennesker på Lolland-Falster?" De fik mange muntre indslag ud af forsøget på at besvare dette spørgsmål.

I oktober kom museumsinspektør ved Roskilde Museum Michael Andersen og fortalte om emnet: "Hvem byggede vore landsbykirker?" Også på dette område er Michael Andersen meget vidende og god til at formidle sin viden.

November, Hans Erenberg: Kan Ø- og landsbysamfundene overleve? Hans Erenbergs konklusion var, at uden vilje og evne fra indbyggernes side til at gøre en væsentlig indsats vil det ikke lykkes.

Januar. Museumsinspektør Liselotte Mygh og museumsassistent Birgit Schytt fortalte om landbokvindens hverdag omkring 1800.

I lighed med tidligere år er der udgivet et årsskrift. For artiklerne til dette vil vi gerne sige tak. I årsskriftet er mange ting samlet på en let overskuelig måde.

Vi er glade for samarbejdet med medlemmerne om denne sag. Her som i så mange andre sammenhænge er det lettest at løfte i flok.

Til alle medlemmer vil vi sige en varm tak for trofasthed i året, der er gået. For os, der arrangerer møder, er det en stor glæde at se ud over en fyldt sal.

Til biblioteket: Tak for stor imødekommenhed og gode forhold.

Den 12. september modtog vi budskabet om Kai Vestergård ikke er iblandt os mere. Kai Vestergård var bestyrelsesmedlem og kasserer.

Når Kai Vestergård påtog sig en opgave, lagde han mange tanker, kræfter og stor viden i opgaven. Han var grundig og saglig, men ejede også en udpræget humoristisk sans.

Det var en stor glæde og en stor støtte at arbejde sammen med Kai Vestergård.

Æret være Kai Vestergårds minde.

Kristine Asser Hansen

Årsberetning fra Lokalhistorisk Arkiv

Karin Suhr Rasmussen

Da jeg startede som arkivleder 1. januar i år, efter der ikke havde været nogen arkivleder i et par måneder, gik den første tid naturligvis med at finde sig tilrette, "opdage" arkivet, og at registrere de materiale, der var indkommet. For arkivet fungerer og modtager både materiale og besøg, uanset om der er en arkivleder. Bibliotekets personale modtog materiale og klarede det akutte, mens arkivets frivillige arbejdsgruppe påtog sig det ekstra arbejde med også at passe onsdagsvagterne. Det er det samarbejde og den hjælpsomhed, jeg også har mødt fra den dag, jeg startede, og så går alting jo let.

Der er også i år indkommet mange arkivalier, som supplerer det i forvejen store materiale, vi har fra det meste af kommunen, og som er tilgængeligt og bliver brugt af de mange besøgende, der kommer på arkivet. Og vi vil gerne bruges. Både af slægtsforskere, der kommer og studerer kirkebøger og folketællinger, og som også mange gange har glæde af vores samling af Stubbekøbing Avis (årgang 1860 - 1967), af folk, der gerne vil vide noget om deres hus, og af folk, der har fået fat i en "ende" og gerne vil vide mere.

Det er dejligt, når folk kommer, og det er naturligvis særlig dejligt, hvis man lige har den oplysning, de mangler. Det har vi mange gange kun, fordi nogen har tænkt på at aflevere deres gamle papirer og fotos til arkivet, og jeg vil hermed opfordre til, at man tænker på Lokalhistorisk Arkiv, inden alt kasseres.

Vi har i år arbejdet en del med Stubbekøbingfilmen. Her har arbejdsgruppen ydet en stor hjælp, ligesom folk udefra har måttet spørges til råds; men den helt store indsats er gjort af Flemming Arnholm, så vi den 21. november kan præsen-

tere en film, der er renoveret, med tekst og musik, så enhver, der har tilknytning til Stubbekøbing og omegn, må glæde sig.

Som det fremgår af ovenstående, er samarbejdet med arkivets arbejdsgruppe og biblioteket et bærende element i arkivets arbejde, og det vil jeg sige tak for.

En anden samarbejdspartner, som jeg vil sige tak til, er Lokalhistorisk Forening, som også i år har gjort et stort arbejde med udgivelsen af årsskriftet, og som står for arrangementet af en lang og interessant møderække i årets løb.

Aage Pedersens forretning på hjørnet af Bagergade og Søndergade

Købmand Rudolf Rasmussens gård i Bagergade

Købmand Thyraes forretning i Horbelev

Karleby Købmandsforretning

Købmand Charles Nebles forretning i Møllegade

Moseby Købmandsforretning

Købmandsforretningen

Købmanden i Åstrup

Købmanden ved Åstrup Str.

Martha og J. P. Johansen i købmandsforretningen i Nr. Ørslev.

REGISTER OVER LOKALHISTORISK ÅRSSKRIFTER 1993 - 1997

800 år siden falstringerne sogte ly for venderne	1994 - 70
Andelsmejeriet Hjortebjerg. 1889 - 1959	1995 - 36
Anders Hemmingsen. Rode Mark	1993 - 25
Andersen. Agnete. Erindringer fra min skoletid i Oure	1997 - 18
Arbejdsgilder i Landsbyen	1995 - 52
Barndomserindringer fra et arbejderhjem	1993 - 58
Befrielsen på Næsgård	1995 - 27
Begravelsespladsen	1994 - 22
Bellinge	1994 - 8
Beretning fra Emilie Olsen. Sørslev	1997 - 65
Besættelsen. Anders Wehlast	1995 - 6
Besættelsen. forstander Gaardmand på Næsgård	1993 - 33
Besættelsen. Gurli Jacobsen	1995 - 18
Besættelsen. Kaj Munk myrdet	1994 - 63
Besættelsen. Kristine Asser Hansen	1995 - 22
Bjorn. Tove: Tove fra tyverne	1994 - 79
Blæsebjerg Molle	1996 - 60
Blæsebjerg: Blæsebjerg Molle	1996 - 60
Brev til læge Axel Vibede	1995 - 30
Brondegaard. Jorgen: Hestehoved Batteri	1997 - 33
Bygmelspandekager	1995 - 47
Bonned. landbokvinden i det 20.årh. (Kirsten Bergmann)	1993 - 50
Båsegildet	1994 - 51
Corselitze	1994 - 45
Corselitze. begravelsespladsen	1994 - 22
Den falske kapellan	1997 - 57
Den falstringske havn	1997 - 9
Dengang man stegte okse på spid på Torvet	1994 - 86
Det første falsterske låne- og læsebibliotek	1997 - 6
Dyrlæge Jorgen Hogild	1993 - 78
Eged. "Båsegildet"	1994 - 51
Ekholm, Frank: Stubbekobing Amatorbokseklub	1996 - 69
En henrettelse	1996 - 73
En præstegård i smukke og historiske omgivelser	1996 - 14

Erindringer fra Dalbyegård 1960 - 61	1997 - 23
Erindringer fra min skoletid i Oure	1997 - 18
Erindringer om sognerådet i Sdr. Kirkeby/Sdr. Alslev	1996 - 34
Et arbejderhjem i Lidstrup for et lille århundrede siden	1995 - 32
Falkerslev. L. Tambour: Fra Tiggerstav til fuld Folkepension	1995 - 60
Falkerslev. spredte træk fra sogneprotokoller 1892-95	1995 - 69
Falkerslev. erindringer fra Dalbyegård 1960 - 61	1997 - 41
Falkerslev: Sagen om det ostre gadekær	1996 - 56
Fjendstrup: Thorvald Jørgensen fortæller	1996 - 42
Flygtningene 1945	1995 - 30
Flystyrtet i Carcelize Osterskov	1996 - 63
Foldager. Annie Krog: Horbelev præstegård	1996 - 14
Folkhusholdning i 1888	1933 - 85
Forstander Gaardmand: Om besættelsen	1993 - 33
Fra sogneforstanderskabenes tid i Karleby. Horreby. Nr. Orslev	1994 - 12
Fra Tiggerstav til fuld Folkepension	1995 - 60
Friis. Niels: Det gamle Stubbekøbing. folketællingen 1787	1995 - 55
Gaardmand. P. N.: Befrielsen på Næsgård	1995 - 27
Gaardmand. P. N.: Om besættelsen	1993 - 33
Gamle breve fra Karleby Præstegård	1996 - 6
Gennemsejlingen af Falster	1997 - 14
Glimt fra det gamle Stubbekøbing gennem Folketællingen 1787	1995 - 55
Gravhøjens fredede træer skygger over gammel tragedie	1994 - 88
Grete Hugge	1993 - 3
Gronsvund Færgevæsen	1997 - 45
Gronsvund. Husene i Næsgård Nor og Gronsvund	1997 - 49
Halskov Vænge. spedejestenen	1994 - 33
Hansen, Knud	1997 - 61
Hansen, Kristine Asser	1995 - 22
Hejlskov. Aksel: Grethe Hugge	1993 - 3
Hejlskov. Aksel: Spedejestenen	1994 - 33
Helene Hansen, Sdr. Alslev	1997 - 81
Hesnæs. Skovrider Nellemanns kamp mod fagforeningerne	1993 - 10
Hestehoved Batteri	1997 - 33
Historien om torlastskibet S/S FACTO	1994 - 26
Hjermind. Jesper: Kender du et tiggermærke	1997 - 67
Horbelev. barndomserindringer fra et arbejderhjem	1993 - 58
Horbelev. en præstegård i smukke og historiske omgivelser	1996 - 14
Horbelev. gravhøjens fredede træer skygger over tragedie	1994 - 88

Horbelev, L. Tambour: Fra Tiggerstav til fuld Folkepension	1995 - 60
Horbelev, spredte træk fra sogneprotokoller 1892-95	1997 - 69
Horeby - Horreby	1994 - 91
Horreby, Fra Sogneforstanderskabenes tid	1994 - 12
Horreby, Horeby - Horreby	1994 - 91
Hugge, Valdemar: Blæsebjerg Molle	1996 - 60
Husene i Næsgård Nor og Grønsund	1997 - 49
Hvor lå Skt. Jorgen i Stubbekøbing	1996 - 47
Hvordan var det at være husmor under besættelsen?	1995 - 22
Hogild, Palle: Dyrlæge Jorgen Hogild	1993 - 78
Håndværkerkår i gamle dage	1995 - 68
Ikkebrand i Maglerønde 1860	1995 - 41
Jakobsen, Gurli: Om hundred år er alting glemt	1993 - 53
Jakobsen, Gurli: Små glimt fra de fem forbandede år	1995 - 18
Jensen, Anna-Elisabeth: Hvor lå Skt. Jorgen i Stubbekøbing	1996 - 47
Jensen, Ernst Sogaard: Gamle breve fra Karleby Præstegård	1996 - 6
Jensen, H. O. Vilhelm: Håndværkerkår i gamle dage	1995 - 68
Jensen, Henry: Et arbejderhjem i Lidstrup	1995 - 32
Jensen, Lilly: Spredte træk fra Stubbekøbing	1995 - 48
Jorgensen, Svend: Bellinge	1994 - 8
Jorgensen, Svend: Corselitze	1994 - 45
Kaj Munk myrdet	1994 - 63
Karleby, Andelsmejeriet Hjortebjerg	1995 - 36
Karleby, Fra sogneforstanderskabenes tid	1994 - 12
Karleby, gamle breve fra præstegården	1996 - 6
Karleby, tærskeselskab	1993 - 21
Kender du et tiggermærke	1997 - 67
Knudsen, Anne Vibeke: Bygmelspandekager	1995 - 47
Landarbejder i trediverne: Juleforberedelser	1996 - 38
Landbokvindens forhold i det 20. årh.	1993 - 50
Larsen, Frits V.: Skovrider Nellemanns kamp m. fagforen.	1993 - 10
Larsen, Frits V.: Grønsund Færgevæsen	1997 - 45
Larsen, Frits V.: Husene i Næsgård Nor og Grønsund	1997 - 49
Larsen, Frits V.: Søborg Huse	1997 - 55
Larsen, Jens: En henrettelse	1996 - 73
Larsen, Ritmar: Gravhøjens fredede træer skygger over	1994 - 88
Lidt motorcykelhistorie	1997 - 75
Lidt spredte træk fra Stubbekøbing	1995 - 48

Listrup. Et arbejderhjem for et lille århundrede siden	1995 - 32
Løse. Jens Dag: Moseby præstegårds udstykning	1996 - 24
Løjmand. Linda: Horeby - Horreby	1994 - 91
Løjmand. Linda: Polsesnak	1994 - 19
Maglebrænde. Ildebrand i 1860	1995 - 41
Maglebrænde: Ejvind Christensen fortæller om forsamlingsbyg.	1993 - 53
Mahnfeldt. Erik: Polakkerne afloser svenskerne	1994 - 3
Malmros. Gustav: Specialforretninger	1995 - 50
Mathissen. H.H.: Provinsbyen mellem Berlin og København	1994 - 57
Moseby præstegårds udstykning	1996 - 24
Moseby. præstegårdens udstykning	1996 - 24
Motorecykelmuseet	1997 - 75
Møller. Alfred: Smed Alfred Møller fortæller	1993 - 28
Nabe-Nielsen. F.: Arbejdsgilder i Landsbyen	1995 - 52
Nielsen. Bjørn: Den falstringske havn	1997 - 9
Nielsen. Bjørn: Gennemsejlingen af Falster	1997 - 14
Nielsen. Erik: Lidt motorecykelhistorie	1997 - 75
Nielsen, Hans Anker: Flystyrtet i Corcelitze Osterskov	1996 - 63
Nielsen, Jørgen: Historien om torlastskibet S/S FACTO	1994 - 26
Nr. Orslev. Fra sogneforstanderskabenes tid	1994 - 12
Nystrøm. A.: 20 døgn i grønsunds is uden lys og varme	1995 - 65
Næsgård Nor. husene i Næsgård Nor og Grønsund	1997 - 49
Næsgård. befrielsen	1995 - 27
Næsgård: Forstander Gaardmand om besættelsen	1993 - 33
Olsen. Emilie: Beretning fra Særslev	1997 - 65
Om hundred år er alting glemt	1993 - 53
Oprop til Danmarks befolkning 9/4 1940	1993 - 86
Oure. erindringer fra skoletiden	1997 - 18
Pedersen. Svend O.: Andelsmejeriet Hjortebjerg. 1889 - 1959	1995 - 36
Pedersen. Svend O.: Fra Sogneforstanderskabenes tid	1994 - 12
Pedersen. Svend O.: Tærskeselskab	1993 - 21
Pedersen. Svend Ove: Landarbejder i trediverne. juleforber.	1996 - 38
Polakkerne afloser svenskerne	1994 - 3
Provinsbyen mellem Berlin og København	1994 - 57
Polsesnak	1994 - 19
Rasmussen. Aage: Sognerådet i Sdr.Kirkeby/Sdr.Alslev	1996 - 34
Rasmussen. Carl C., rejsepas	1994 - 24

Rasmussen. Inga: Barndomserindringer fra et arbejderhjem	1993 - 58
Rasmussen. Inga: Tjenestepige på landet i 30'erne og 40'erne	1995 - 73
Rasmussen. Karin: Thorvald Jorgensen fortæller	1996 - 42
Rasmussen. Knud: Flystyrtet i Corcelitze Osterskov	1996 - 63
Rasmussen. Knud: Slagterlærling i Stubbekobing 1942-1946	1996 - 29
Ravn-Mortensen. Vibeke: Erindringer fra Dalbyegård 1960-61	1997 - 41
Ravn-Mortensen. Vibeke: Ildebrand i Maglebrande	1995 - 41
Ravn-Mortensen. Vibeke: Landbokvindens forhold i det 20. årh.	1993 - 50
Ravn-Mortensen. Vibeke: Sagen om Falkerslev ostre gadekær	1996 - 56
Ravn-Mortensen. Vibeke: Spredte træk fra Horb.-Falkers-	1997 - 69
Rejsepas for C. C. Rasmussen	1994 - 24
Rode Mark. Anders Hemmingsen	1993 - 25
Sagen om Falkerslev ostre gadekær	1996 - 56
Sdr. Alslev. Helene Hansen	1997 - 81
Sdr. Kirkeby. Det første falsterske låne- og læsebibliotek	1997 - 6
Sdr. Kirkeby/Sdr. Alslev. erindringer om sognerådet	1996 - 34
Skovrider Nellemanns kamp mod fagforeningen	1993 - 10
Slagterlærling i Stubbekobing 1942-1946	1996 - 29
Slægtsforskning begynder på det lokalhistoriske arkiv	1995 - 70
Smed Alfred Moller fortæller	1993 - 28
Små glimt fra de fem forbandede år	1995 - 18
Specialforretninger	1995 - 50
Spedejестenen	1994 - 26
Spredte træk fra Horbelev-Falkerslev komm.sogneprotokol.	1997 - 69
Stormfloden i 1872	1997 - 61
Strandgaard C.: Teknisk Skole	1994 - 66
Strange. Helene: Anders Hemmingsden. Rode Mark	1993 - 25
Strange. Helene: Helene Hansen. Sdr. Alslev	1997 - 81
Stubbekobing Amatorbokseklub. 1959-1964	1996 - 69
Stubbekobing. den falske kapellan	1997 - 57
Stubbekobing. Den falstringske havn	1997 - 9
Stubbekobing. Dengang man stegte okse på spid på Torvet	1994 - 86
Stubbekobing. dyrlæge Jorgen Hogild	1993 - 78
Stubbekobing. Folketællingen 1787	1995 - 55
Stubbekobing. Grete Hugge	1993 - 3
Stubbekobing. Hvor lå Skt. Jorgen	1996 - 47
Stubbekobing. Lidt motorcykelhistorie	1997 - 75
Stubbekobing. Lilly Jensen. spredte træk fra Stubbekobing	1995 - 48
Stubbekobing. Provinsbyen mellem Berlin og København	1994 - 57
Stubbekobing. S/S FACTO. L.M.A.F.. SNNB	1994 - 26
Stubbekobing. slagterlærling i 1942-46	1996 - 29

Stubbekobing, smed Alfred Moller fortæller	1993 - 28
Stubbekobing, Specialforretninger	1995 - 50
Stubbekobing, Teknisk Skole	1994 - 66
Stubbekobing, Tove fra tyverne	1994 - 79
Stubbekobing: Gennemsejlingen af Falster	1997 - 14
Suurballe, Bent L.: Slægtforskning begynder på lokalhist.arkiv	1995 - 70
Swane-Lund, Ejvind: Brev til læge Axel Vibede	1995 - 30
Sørslev, beretning af Emilie Olsen	1997 - 65
Sørslev, en henrettelse	1996 - 73
Soborg Huse	1997 - 55
Tambour, Laurentius: Fra Tiggerstav til fuld Folkepension	1995 - 60
Teknisk Skole fylder 100 år	1994 - 66
Thorvald Jørgensen fortæller	1996 - 42
Tiggermærker	1997 - 67
Tjenestepige på landet i tredive og fyrrerne	1995 - 73
Tomra, Hugo: Båsegildet	1994 - 51
Tove fra tyverne	1994 - 79
Tyve døgn i Grønsunds is uden lys og varme	1995 - 65
Tærskeselskab	1993 - 21
Virket, 800 år siden falstringerne søgte ly for venderne	1994 - 70
Vor frihedskamp 1940 - 1945	1995 - 6
Wehlast, Anders: Vor frihedskamp 1940 - 1945	1995 - 6
Øgendahl, Bende: Den falske kapellan	1997 - 57

**STUBBEBØBING BIBLIOTEK
LOKALHISTORISK ARKIV**
DOSSERINGEN 3 . TELEFON (03) 84 15 29